

Nr 63.

Ankom till riksdagens kansli den 13 april 1945 kl. 1 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser försvarets fonder, jämte i ämnet väckta motioner.

(1:a avd.)

Försvarets fastighetsfond.***Arméns delfond.***

1:o) **Vissa byggnadsarbeten m. m.** I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:ten under kapitalbudgeten (bilaga 2, punkt 1, s. 5—36 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1945) föreslagit riksdagen att dels till Vissa byggnadsarbeten m. m. för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av 24 000 000 kronor, dels ock medgiva, att i nämnda statsrådsprotokoll (s. 8—36) angivna byggnadsföretag må komma till utförande med anlitan av berörda anslag, i den mån kostnaderna icke kunna bestridas från av riksdagen tidigare anvisade anslag till inom försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten m. m.

De under försvarsdepartementets handläggning hörande kapitalinvesteringarna kunna i huvudsak hänföras till tre grupper, nämligen investeringar inom ramen för 1942 års försvarsbeslut, investeringar i anledning av Stockholms garnisons utflyttning till Järnafältet m. m. samt övriga investeringar.

Investeringar hänförliga till de två sistnämnda grupperna, d. v. s. investeringar i anledning av Stockholms garnisons utflyttning till Järnafältet m. m. samt övriga investeringar, ingå icke i den i samband med 1942 års försvarsbeslut för försvaret angivna kostnadsramen för femårsperioden 1942/47. För dessa ändamål anvisas i den mån de finnas böra tillgodoses individualiserade investeringsanslag i vanlig ordning. Beträffande de investeringar åter, som falla inom ramen för 1942 års försvarsbeslut, har det befunnits lämpligt, att över ett flertal år jämnare fördela kostnaderna än vad fallet skulle ha blivit, om anslag i vanlig ordning anvisats. Enligt beslut av 1943 års riksdag skall därför för vart och ett av budgetåren 1943/47 för envar av

försvarsgrenarna anvisas ett investeringsanslag, till beloppet motsvarande ungefär fjärdedelen av det belopp, som för nämnda budgetår återstår att anvisa av de medel, som i försvarsbeslutet beräknats för försvarsgrenens byggnadsarbeten. Dessa anslag — kvotanslag — få med i det följande angivna undantag tagas i anspråk endast för byggnadsföretag, vilka underställts riksdagens prövning. Anslagen beräknas i allmänhet på grundval av prisnivån den 1 juli 1941 och få överskridas, förutom med belopp till mötande av prisstegringar, inom ramen för de belopp, som inom den fastställda kostnadsramen återstå att anvisa.

Enligt departementschefen böra jämväl för budgetåret 1945/46 anslag anvisas i enahanda ordning. I enlighet härmed bör för envar av försvarsgrenarna anvisas ett investeringsanslag för bestridande av de i samband med försvarsbeslutet stående anläggningskostnaderna. Av riksdagen för innevarande budgetår meddelade bemyndiganden att överskrida dessa anslag — förutom på sätt nyss angivits med belopp som betingas av prisstegringar — inom ramen av de i försvarsbeslutet för de olika försvarsgrenarnas byggnadsarbeten angivna beloppen med avdrag för vad som anvisats intill utgången av budgetåret 1942/43 synas departementschefen böra äga tillämpning även för nästa budgetår. För innevarande budgetår äger Kungl. Maj:t att i undantagsfall, då så prövas oundgängligen erforderligt, taga anslagen i anspråk — förutom för ändamål, som av riksdagen i vanlig ordning prövats — dels för byggnadsföretag, beträffande vilka tvekan kan föreligga huruvida kostnaderna böra bestridas över förskottsstat men vilka det oaktat ur beredskaps- eller andra synpunkter äro av så angelägen art, att de anses böra komma till utförande utan att riksdagens prövning avvaktas, dels ock för påbörjande av erforderliga byggnadsarbeten i sådana fall, då byggnadsbehovet visserligen blivit för riksdagen anmält men ställning därtill icke kunnat tagas i samband med riksdagsbehandlingen på den grund att slutlig utredning i frågan ännu icke förelegat. Vad sålunda nu gäller synes departementschefen böra äga tillämpning jämväl för budgetåret 1945/46.

Departementschefen har föreslagit, att för nästa budgetår särskilda investeringsanslag även böra upptagas för täckning av på grund av inträffade prisstegringar uppkomna merkostnader för byggnadsföretag, som bekostats med anlåtande av anslag till kapitalinvesteringar inom försvarsbeslutets kostnadsram. Till denna fråga återkommer departementschefen i det följande.

Liksom hittills bör enligt departementschefen på Kungl. Maj:t ankomma att efter förslag från vederbörande myndigheter fastställa definitiva program för de olika byggnadsföretag, vilka jämlikt riksdagens beslut skola komma till utförande, varvid jämväl, på sätt gällt för de tre närmast föregående budgetåren, jämkningar mellan de olika byggnadsföretagen skola kunna äga rum på det sätt, att besparingar i fråga om ett byggnadsföretag skola kunna tagas i anspråk för ofrånkomliga merutgifter å ett annat. Självfallet bör det, framhåller departementschefen, ankomma på Kungl. Maj:t att — med beaktande av de förhållanden i fråga om tillgång på arbetskraft och material, som

föreligga vid den tidpunkt, då arbetena kunna igångsättas — bedöma huruvida arbetena böra i avsedd omfattning komma till utförande.

För innevarande och närmast föregående budgetår har gällt, att med hänsyn till läget på arbetsmarknaden och tillgången på byggnadsmaterial m. m. medel som regel icke kunnat beräknas för påbörjande av nya gymnastikbyggnader och badanläggningar eller för uppförande av musikbyggnader och ej heller för utförande av nya idrottsplatser. Härvid har emellertid förutsatts, att — därest de förhållanden, som lade hinder i vägen för dessa anläggningars utförande, skulle undergå sådana ändringar, att anläggningarna prövades kunna komma till stånd — Kungl. Maj:t skulle äga att med anlitande av de till förfogande stående byggnadsanslagen medgiva arbetenas igångsättande.

I sin skrivelse angående medelsbehoven under kapitalbudgeten för nästa budgetår har marinförvaltningen på anförda skäl funnit sig böra göra framställning om medel för de mest angelägna behoven av gymnastiksalar och motsvarande anläggningar. Departementschefen har anslutit sig till marinförvaltningens uppfattning i förevarande hänseende och funnit vad ämbetsverket härom anført vara i stort sett tillämpligt jämväl för de övriga försvarsgrenarna. Läget i vad avser tillgång på arbetskraft och byggnadsmaterialier är emellertid, framhåller departementschefen, allttjämt oklart, och det kan med hänsyn härtill icke utan vidare förutsättas, att byggnadsföretag av denna art kunna igångsättas under nästa budgetår. Från och med innevarande budgetår har ett stort antal arbeten uppförts å en särskild beredskapsstat för att kunna påbörjas vid inträffande arbetslöshet eller då eljest så kan befinnas lämpligt. Nu berörda byggnadsarbeten synas departementschefen böra hänföras till ifrågavarande beredskapsstat.

I de av förvaltningsmyndigheterna framlagda anslagsberäkningarna för nästa budgetår ingå kostnader jämväl för ett mindre antal byggnadsföretag, som ännu icke äro i det utredda skick, att de kunna föreläggas riksdagen. Vissa av dessa byggnadsföretag hava synts departementschefen vara av den angelägna art, att förslag därom, i den mån pågående utredningar hinna bliva avslutade, böra föreläggas innevarande års riksdag. Departementschefen räknar därför med att i en proposition senare under riksdagen få upptaga till behandling vissa byggnadsföretag, som icke för närvarande äro tillräckligt utredda.

Såväl arméns fortifikationsförvaltning som marinförvaltningen ha bland sina medelsäskanden för nästa budgetår upptagit vissa byggnadsbehov, som närmast äro att hänföra till istandsättningsarbeten, delvis föranledda av bristande underhåll. Då 1943 års militära fastighetsutredning i denna fråga numera framlagt särskilt förslag, vilket är föremål för remissbehandling synes departementschefen med prövningen av förvaltningarnas ifrågavarande medelsäskanden som regel böra anstå till dess ställning kan tagas till fastighetsutredningens förslag.

Belastningen av femårsplanens kostnadsram, såvitt denna belastning på grundval av redan fattade beslut och myndigheternas anslagsäskanden för

närvarande kan bedömas, framgår av följande översikt (kostnaderna i miljoner kronor, beräknade enligt prisläget den 1 juli 1944).

	I försvars- beslutet beräknat belopp	Av myndig- heterna be- räknad total- kostnad	Reserv för oförutsedda behov	Av marin- förvaltningen äskat belopp utom femårs- planens kost- nadsram
Armén	140.000	139.712	0.288	
Marinen	48.000	47.584	0.416	2.875
Flygvapnet	¹ 166.270	165.850	0.420	
Summa	354.270	353.146	1.124	2.875

I de för armén och marinen angivna beloppen ha icke inräknats medel, som anvisats eller beräknats bliva erforderliga för uppförande av bostäder för försvarets personal genom försvarets bostadsanskaffningsnämnds försorg, medan däremot för flygvapnets del ett belopp av 3 000 000 kronor för bostäder medtagits inom kostnadsramen. I vad mån femårsplanens kostnadsram kommer att bliva belastad med ytterligare medelsanvisning för bostadsändamål kan beräknas först sedan hållpunkter erhållits bland annat rörande möjligheterna att försälja ifrågavarande byggnader ävensom rörande avkastningsvärdet av byggnader, som icke kunna försälas. I detta hänseende pågå vissa utredningar. I de angivna beloppen har ej heller inräknats medelsbehovet för nybyggnader för vissa delar av försvarets forskningsanstalt.

Med reservation för tillkommande bostadskostnader — vilka dock icke torde komma att bliva av i detta sammanhang utslagsgivande betydelse — kan det, framhåller departementschefen, på grundval av nu föreliggande uppgifter konstateras, att femårsplanens kostnads kalkyler i stort sett kunna hållas såvitt angår byggnadskostnader. Då departementschefen vid behandlingen av myndigheternas anslagsäskanden för nästa budgetår funnit sig böra förorda ej oväsentliga reduktioner i de äskade beloppen, skulle vid bifall härtill belastningen på kostnadsramen komma att understiga de belopp, varmed i sammanställningen räknats.

På framställning av Kungl. Maj:t har 1944 års riksdag till Vissa byggnadsarbeten m. m. för budgetåret 1944/45 anvisat ett investeringsanslag av 24 000 000 kronor.

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1945/46 har arméförvaltningens fortifikationsförvaltning beräknat kostnaderna för de byggnadsföretag, som avsetts skola utföras under nästa budgetår, till sammanlagt 18 028 400 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Därutöver hava anmälts medelsbehov för vissa markförvärv.

Departementschefen, som framhållit, att jämväl för budgetåret 1945/46 ett investeringsanslag av 24 000 000 kronor bör anvisas till byggnadsarbeten för

¹ Efter vissa av senare fattade riksdagsbeslut föranledda jämkningar.

armén, har under förevarande punkt anmält frågor om medelsanvisning för de byggnadsföretag, till vilka ställning redan nu kan tagas och vilka böra utföras med anlåtande av ifrågavarande anslag.

För riksdagen har ansetts böra anmälas, att Kungl. Maj:t genom beslut den 31 mars 1944, på därom av arméns fortifikationsförvaltning gjord hemställan, bemyndigat förvaltningen att, såvitt avsåge av riksdagen godkända byggnadsföretag, utan hinder av att medel för ändamålet ännu icke ställts till förvaltningens förfogande föranstalta om erforderliga mark- och grundundersökningar samt i förekommande fall brunnsborrningar med anlåtande av till förvaltningens förfogande stående medel. Bemyndigandet hade dock begränsats till ett sammanlagt belopp av vid varje tidpunkt högst 50 000 kronor. Enligt beslutet skulle de sålunda förskottsvis bestridda utgifterna efter hand ersättas i den mån Kungl. Maj:t ställde medel till förfogande för de med undersökningarna och brunnsborrningarna avsedda byggnadsföretagen. Till grund för beslutet låg önskvärdheten av att vid detaljplanering av beslutade byggnadsföretag kunna utgå från säkra förutsättningar vad anginge markens beskaffenhet och möjligheterna till vattentäkt.

Beträffande de särskilda för armén ifrågakommande byggnadsföretagen inhämtas av statsrådsprotokollet bland annat i huvudsak följande (s. 8—36).

NYA ETABLISSEMENT M. M.

Bergslagens artilleriregemente (Kristinehamn). Sammanlagda kostnaden för Bergslagens artilleriregementes etablissement beräknades i 1944 års statsverksproposition till 9 985 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Riksdagen, som tidigare för ändamålet anvisat tillhoppa 7 000 000 kronor, varav 6 475 000 kronor ansetts motsvara nyssnämnda prisläge, beräknade för innevarande budgetår ett belopp av (9 985 000 — 6 475 000 =) 3 510 000 kronor för byggnadsarbetenas fullföljande. I det för etablissementet beräknade totalbeloppet ingick ett belopp av 726 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941 för tygverkstad.

Arméns fortifikationsförvaltning har för nästa budgetår upptagit ett belopp av 108 000 kronor för merkostnad för nyssnämnda verkstad, beroende på att tidigare angivet belopp varit för lågt beräknat. Efter förnyad utredning i ärendet har fortifikationsförvaltningen ansett merkostnaden kunna begränsas till 63 000 kronor, vilket belopp departementschefen beräknat för nästa budgetår.

SÄRSKILDA BYGGNADSBEHOV.

Ridskolan, Herrevadsklosters remontdepå m. m. Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1942:270 beräknade 1942 års riksdag för ordnande av förläggningen vid ridskolan för budgetåren 1941/42 och 1942/43 tillhoppa 818 000 kronor. Med denna frågas lösning har hittills fått anstå i avvaktan på lösandet av vissa därå återverkande spörsmål. Det nu föreliggande förslaget innebär uppförande av ny kasern för 45 man och ny matinrättning med marketen-

teri och panncentral, varjämte sjukvårdslokaler ansetts böra anordnas i nuvarande kasernbyggnaden. Vidare har föreslagits inredande av bostadslägenheter i övre våningen av den nuvarande kasernbyggnaden. Departementschefen har beräknat kostnaderna härför till 380 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

Med avseende å Herrevadsklosters remontdepå har verkställd utredning givit vid handen, att i östra slottsflygeln å Herrevadskloster, vilken för närvarande står tom, kan beredas utrymme för remontdepåns expedition samt bostad för expeditionsunderofficeren. Härigenom frigjort utrymme i en kasern (kasern nr 1) samt vissa tidigare såsom manskapsförläggning utnyttjade lokaler i samma kasern skulle därefter kunna inredas till sju bostadslägenheter. Departementschefen har föreslagit, att ifrågavarande ombyggnadsarbeten komma till utförande, och har därför beräknat ett belopp av 140 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

Luftvärnsskjutskolan (Väddö). Väddö skjutfält utnyttjas gemensamt av luftvärnsskjutskolan och Stockholms luftvärnsregemente. Platsen lämpar sig synnerligen väl för luftvärnsskjutningar och har sedan den förstärkta försvarsberedskapens tillkomst tagits i anspråk så gott som året runt. Enligt vad som upplysts från arméinspektionen torde frekvensen å skjutfältet bliva i det närmaste lika stor under normala förhållanden. Det synes departementschefen med hänsyn härtill nödvändigt, att det befintliga etablissementet, som bland annat omfattar kanslibyggnad, matinrättning, garage, sjukstuga och ett flertal för förläggnings- m. fl. ändamål utnyttjade baracker — av vilka dock endast ett fåtal äro vinterbonade — kompletteras så att en enkel men ur hälsovårdssynpunkt godtagbar förläggning ordnas för av arméchefen uppgiven personalstyrka om cirka 750 man, varav omkring 50 officerare och 40 underofficerare. Kostnaderna för genomförandet av byggnadsprogrammet har departementschefen beräknat till 635 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

BOSTÄDER.

Tjänstebostad å Grytans skjutfält. Då någon civil bostadsbebyggelse i närheten av skjutfältet icke synes kunna påräknas har föreslagits uppförande av en tjänstebostad för skjutfältsunderofficeren därstädes. Kostnaderna hava beräknats till 30 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

SKJUTBANOR M. M.

Skolskjutningsbana för Gotlands artillerikår. Artillerikåren, som saknar egen skolskjutningsbana, har beretts tillfälle att begagna en av de av Gotlands infanteriregemente disponerade banorna. Enligt 1942 års försvarsbeslut har ett kompani ur Göta pansarlivgarde samt ett luftvärnsbatteri förlagts till Gotland. Behovet av skolskjutningsbanor har härigenom ytterligare ökat. På grund härav och med hänsyn till betydelsen av en effektiv skjututbildning vid förbanden har departementschefen förordnat, att en ny bana nu anlägges å lämpligt belägen plats inom Gotlands artillerikårs handövningsfält. Kost-

naderna härför hava beräknats till 59 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

Vissa arbeten å Skånska pansarregementets skjutfält. Förslaget innebär anläggande av en för trafik med stridsvagnar och andra tyngre motorfordon användbar väg från Brösarps station till en centralt belägen plats inom skjutfältsområdet. Kostnaderna härför hava ansetts böra fördelas på två budgetår. Vidare har föreslagits framdragande av elektriska ledningar inom såväl södra som norra delen av skjutfältet, varvid förutsatts att kostnaderna skulle fördelas mellan kronan och ortsbefolkningen. De sammanlagda kostnaderna i sin helhet hava beräknats för nästa budgetår till 55 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

VISSA ANDRA BYGGNADSARBETEN M. M.

Reningsverk vid Södermanlands pansarregemente. Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1943: 222 beräknade 1943 års riksdag för reningsverk vid Södermanlands pansarregemente ett belopp av 180 000 kronor, motsvarande 165 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Reningsverket avsågs allenast för rening av avloppsvatten från regementets kasernområde. Emellertid har numera yppats en möjlighet att i stället för anläggande av särskilt reningsverk för regementet lösa icke blott regementets utan även det till regementet hörande garageområdets avloppsfråga genom anslutning av avloppsledningarna till Strängnäs stads avloppsnät. Efter förhandlingar med staden och dess hälsovårdsnämnd har preliminärt enighet nåtts om en gemensam lösning av frågan. Staden åtager sig sålunda att mottaga avloppsvattnet från båda de ifrågavarande områdena — med visst mindre undantag — i stadens ledningsnät och att medelst pumpning avleda det till Mälaren. Härigenom blir särskilt reningsverk icke erforderligt, eftersom stadens avloppsvatten utledes nedströms och sålunda normalt icke förorsakar några sanitära olägenheter. Den nu föreslagna lösningen, som åsyftar enahanda resultat, som avsetts i propositionen 1943: 222, kommer enligt verkställd beräkning att betingta en kostnad av 217 000 kronor. Departementschefen har därför för nästa budgetår beräknat ett ytterligare belopp av $(217\,000 - 180\,000 =)$ 37 000 kronor, motsvarande 32 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

Omläggning av avloppsnätet i Karlsborg. Arméförvaltningen hade för innevarande budgetår för ifrågavarande ändamål beräknat kostnaderna i sin helhet, förutom för vissa på fabriksstyrelsen ankommande arbeten, till 291 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1944: 175 beräknade riksdagen (skrivelse nr 322) för första etappen av ifrågavarande arbete för budgetåret 1944/45 under försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, ett belopp av 110 000 kronor, varjämte riksdagen under försvarets fabriksfond för samma budgetår anvisade ett investeringsanslag av 63 000 kronor för vissa i samband med om-

läggningen erforderliga arbeten inom försvarets fabriksstyrelses område. För nästa budgetår har departementschefen beräknat 181 000 kronor (enligt prisläget den 1 juli 1941), motsvarande det återstående erforderliga beloppet.

ÖVERSYN AV ARMÉNS KASERNETABLISSEMENT M. M.

Matinrättningar. Departementschefen har föreslagit, att ett sammanlagt belopp av 165 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941 beräknas för istandsättande av matinrättningarnas ventilationsanordningar vid följande förband, nämligen Livgrenadjärregementet, Kronobergs och Jönköpings-Kalmar regementen, Södermanlands pansarregemente, Norrlands och Smålands artilleriregementen samt Göta ingenjörkår.

Vissa sjukhusbyggnader m. m. i Uppsala. I sina medelsäskanden för nästa budgetår har arméns fortifikationsförvaltning hemställt om ett belopp av sammanlagt 226 000 kronor för ordnande av sjukvårdsfrågan vid arméns underofficersskola och försvarets läroverk samt för om- och nybyggnadsarbeten vid Upplands regementes sjukhus. I propositionen nr 281 angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1944/45 föreslogs, att ifrågavarande arbeten skulle hänföras till investeringsreserven för nämnda budgetår, och beräknades härför 260 000 kronor. Med hänsyn emellertid till angelägenheten av att sjukvårdsfrågan vid arméns etablissement i Uppsala så snart som möjligt erhåller sin lösning har departementschefen nu föreslagit, att förevarande kvotanslag tages i anspråk för ändamålet. Kostnaderna hava beräknats till 226 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, motsvarande enligt nu rådande prisläge 260 000 kronor.

Elektriska installationer. Förslaget innebär, att ett belopp av 235 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941 beräknas för istandsättning av de elektriska installationerna vid Värmlands, Kronobergs och Bohusläns regementen, Göta och Smålands artilleriregementen samt Göta trängkår.

SAMMANFATTNING.

I följande sammanställning hava upptagits de av departementschefen under förevarande punkt förordade medelsanvisningarna avseende budgetåret 1945/46.

	Kronor
Bergslagens artilleriregemente.....	63 000
Ridskolan, Herrevadsklosters remontdepå m. m.	520 000
Luftvärnsskjutskolan	635 000
Tjänstebostad å Grytans skjutfält	30 000
Skolskjutningsbana för Gotlands artillerikår	59 000
Vissa arbeten å Skånska pansarregementets skjutfält	55 000
Reningsverk vid Södermanlands pansarregemente	32 000

	Kronor
Omläggning av avloppsnätet i Karlsborg	181 000
Matinrättningar	165 000
Vissa sjukhusbyggnader m. m. i Uppsala	226 000
Elektriska installationer	235 000
	<hr/> Summa 2 201 000

Angivna byggnadskostnader hänföra sig till prisläget den 1 juli 1941.

Oaktat de nu anmälda medelsbehoven icke tillnärmelsevis uppgå till det inledningsvis för förevarande anslag angivna beloppet, 24 000 000 kronor, bör enligt departementschefen, i överensstämmelse med anslagets konstruktion, anslaget upptagas till sistnämnda belopp med rätt för Kungl. Maj:t att enligt tidigare meddelat bemyndigande medgiva anslagets överskridande.

De anslagstekniska principer beträffande medelsanvisning för genomförande av försvarets byggnadsarbeten under femårsperioden, som fastställdes av 1943 års riksdag, innebära i huvudsak följande. För vart och ett av budgetåren 1943—1947 avses för envar av försvarsgrenarna skola anvisas ett investeringsanslag, som till beloppet motsvarar ungefär fjärdedelen av det belopp, som för dessa fyra år återstå att anvisa inom ramen för vad i 1942 års försvarsbeslut beräknats för försvarsgrenens byggnadsarbeten. Dessa anslag — kvotanslag — som i regel få tagas i anspråk endast för sådana byggnadsarbeten, som av riksdagen godkänts, må överskridas dels med belopp som inom försvarsbeslutets kostnadsram återstå att anvisa, dels ock, då kostnadsramen beräknats med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1941, med belopp som erfordras för mötande av prisstegring. 1943 års riksdag anvisade i enlighet härmed anslag under arméförvaltningens, marinförvaltningens och flygförvaltningens delfonder av försvarsväsendets fastighetsfond av respektive 24 000 000 kronor, 10 000 000 kronor och 25 000 000 kronor och medgav, att anslagen finge överskridas — förutom med belopp som erfordrades för bestridande av merkostnader på grund av prisstegringar — inom ramen av för budgetåren 1943—1947 för byggnadsföretag m. m. beräknade belopp av 93 988 000 kronor, 33 623 000 kronor och 98 800 000 kronor för respektive försvarsgren. Enahanda beslut meddelades av 1944 års riksdag dock med den ändringen, att anslaget för flygvapnets del höjdes till 27 000 000 kronor, beroende på att den för försvarsgrenen fastställda kostnadsramen enligt beslut av 1943 års riksdag ökats från 145 000 000 kronor till 152 945 000 kronor. Av bland annat denna anledning bestämdes att den ram, inom vilken överskridande för flygvapnets del finge ske, ökades från 98 800 000 kronor till 105 760 000 kronor. Departementschefen har förordat, att nämnda anslagstekniska principer tillämpas jämväl under budgetåret 1945/46. Utskottet har icke något att erinra häremot. Härav följer, att för budgetåret 1945/46 böra för arméns och marinens byggnadsföretag anvisas investeringsanslag av samma storlek som för innevarande budgetår. För flygvapnets del åter bör till följd av 1944 års riksdags beslut om uppsättande av ytterligare en jakt-

Utskottet.

flottilj femårsplanens kostnadsram höjas till 166 270 000 kronor och investeringsanslaget i enlighet med tidigare tillämpade grunder ökas till 34 000 000 kronor. På grund av kostnadsramens utökning bör vidare enligt samma grunder det belopp, inom vilket anslaget må överskridas, angivas till 119 085 000 kronor.

Med avseende å påbörjande av nya gymnastikbyggnader och badanläggningar, för uppförande av musikbyggnader samt för utförande av nya idrottsplatser har departementschefen med hänsyn till läget på arbetsmarknaden och tillgången på byggnadsmaterial m. m. förordat, att byggnadsarbeten av angiven art uppföras å en särskild beredskapsstat för att kunna påbörjas vid inträffande arbetslöshet eller då eljest så kan finnas lämpligt. Till ifrågasvarande förslag, som står i överensstämmelse med förliedet års riksdags uttalande i ämnet, ansluter sig utskottet.

Utskottet vill i detta sammanhang understryka av riksdagen tidigare gjort uttalande om angelägenheten av att största möjliga sparsamhet iakttages vid byggnadsprogrammets förverkligande och att endast de byggnadsåtgärder, som ur militär synpunkt äro oundgängligen nödvändiga, komma till utförande under femårsperioden.

Under förevarande punkt har departementschefen anmält vissa armén berörande byggnadsföretag, vilka befunnits böra komma till utförande under tiden till och med budgetåret 1945/46 inom ramen för i försvarsbeslutet fastställd kostnad, samt angivit de beräknade kostnaderna härför. Räknat efter prisläget den 1 juli 1941 hava dessa kostnader uppskattats till, utöver vad tidigare beräknats för byggnadsföretag för armén, 2 201 000 kronor. Vad departementschefen i anslutning härtill anfört liksom de av honom gjorda kostnadsberäkningarna har icke givit utskottet anledning till erinran.

Utskottet vill meddela, att Kungl. Maj:t i proposition nr 97 beräknat kostnader för ytterligare ett mindre antal byggnadsföretag, vilka vid statsverkspropositionens framläggande icke voro tillräckligt utredda för att ställning i nu förevarande sammanhang skulle kunna tagas till desamma. Över nämnda proposition kommer utskottet att framdeles under riksdagen avgiva utlåtande.

Vad departementschefen anfört i de delar, varom utskottet icke särskilt yttrat sig, har icke givit utskottet anledning till erinran.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) till *Vissa byggnadsarbeten m. m.* för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av 24 000 000 kronor;

b) medgiva, att i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1945 angivna byggnadsföretag må komma till utförande med anlitande av berörda anslag, i den mån kostnaderna icke kunna bestridas från av riksdagen tidigare använta anslag till inom försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten m. m.

2:o) **Prisstegringar å byggnadsarbeten m. m.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 2, s. 36—38) att till Prisstegringar å byggnadsarbeten m. m. för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av 8 000 000 kronor.

Till grund för beräkningarna av kostnadsramen för byggnadsarbeten m. m. för försvaret under femårsperioden 1942/47 har som regel lagts prisläget den 1 juli 1941. Med stöd av riksdagens bemyndiganden få inom kostnadsramen anvisade kvotanslag överskridas med belopp, motsvarande prisstegringar som inträffat efter nämnda tidpunkt, i den mån sagda ram icke till följd av sakliga besparingar kan komma att lämna utrymme härför. Det har förutsatts, att för täckning av merkostnader av dylik art särskilda anslag skulle komma att anvisas.

För budgetåren 1941/42 och 1942/43 anvisades individualiserade anslag för byggnadsarbeten m. m., ingående i försvarsbeslutets kostnadsram. Vid de anvisningar som före den 1 juli 1943 skett från dessa anslag har i en del fall icke angivits, efter vilket prisläge anvisade belopp beräknats. Endast i de fall, då efter särskild framställning förstärkning av dylika anvisningar för mötande av prisstegringar anvisats, har justering med hänsyn till prisläget den 1 juli 1941 kunnat ske. Erforderliga prisstegringstillägg ha därvid i regel anvisats från kvotanslag. Vid anvisningar av medel till byggnadsföretag från kvotanslag har alltid, utom i fråga om markförvärv, där säkra hållpunkter för bedömande av prisstegringar ansetts icke föreligga, angivits, vad av anvisade belopp belöper å prisstegringar efter den 1 juli 1941. De prisstegringsbelopp som kunna ligga i anvisningar, där särskilda dylika belopp icke angivits, synes departementschefen lämpligen icke böra medräknas i detta sammanhang utan böra komma under bedömande först vid beräkningen av det slutliga utfallet av byggnadskostnaderna. Det förtjänar dock anmärkas, framhåller departementschefen, att vid de preliminära beräkningar av belastningen å kostnadsramen som vid skilda tillfällen framlagts för riksdagen hänsyn såvitt möjligt tagits jämväl till dylika prisstegringsbelopp. I olika sammanhang hava framhållits svårigheterna att inom försvarsbeslutets kostnadsram inrymma kostnaderna för försvarets byggnadsarbeten under femårsperioden 1942/47. Med hänsyn härtill synes det departementschefen icke föreligga anledning antaga, att sakliga besparingar inom kostnadsramen skola kunna utnyttjas för nedbringande av medelsbehovet för kostnadsökningar på grund av prisstegring.

De förstärkningsanslag som nu böra äskas av riksdagen böra, framhåller departementschefen, i enlighet med det anförda omfatta de särskilt angivna belopp som intill den 1 juli 1944 anvisats från investeringsanslag för budgetåret 1943/44 till mötande av prisstegringar i förhållande till prisläget den 1 juli 1941. Dessa belopp uppgå till 15 647 938 kronor — motsvarande anvisningar å tillhopa omkring 180 000 000 kronor — med följande fördelning å de olika delfonderna:

arméns	kronor 7 927 888
marinens	» 1 884 950
flygvapnets	» 5 835 100

Anslagen, som alltså äro att betrakta såsom formella förstärkningsanslag, korresponderande mot de av riksdagen lämnade bemyndigandena att överskrida kvotanslagen och därmed även kostnadsramen med hänsyn till inträffade prisstegringar utöver prisläget den 1 juli 1941, föreslås av departementschefen skola såsom särskilda investeringsanslag upptagas med i avrundade belopp 8 000 000 kronor, 2 000 000 kronor och 6 000 000 kronor.

Departementschefen har meddelat, att skäligheten av utav myndigheterna beräknade belopp för mötande av dylika prisstegringar äro avsedda att granskas av särskilda sakkunniga som sedan början av år 1943 varit tillkallade för att inom försvarsdepartementet biträda med dylik prövning — försvarsdepartementets granskningsnämnd för byggnadsarbeten.

Utskottet.

Femårsplanens kostnadssiffror hava med hänsyn till prisförhållandena under de senaste budgetåren måst fastläsas vid det prisläge, som gällde den 1 juli 1941. Med stöd av riksdagens bemyndigande få emellertid inom kostnadsramen anvisade kvotanslag överskridas med belopp, motsvarande prisstegringar, som inträffat efter nämnda tidpunkt, i den mån nämnda ram icke till följd av sakliga besparingar kan komma att lämna utrymme härför. I samband härmed förutsattes, att för motvägande av merkostnaderna till följd av prisstegring särskilda anslag skulle komma att anvisas. I enlighet härmed och då det icke kan förväntas, att sakliga besparingar inom kostnadsramen skola kunna utnyttjas för nedbringande av medelsbehovet för kostnadsökningar på grund av prisstegring, har Kungl. Maj:t nu äskat medel för täckande av kostnader av dylik art. Förstärkningsanslagen i fråga hava beräknats till sammanlagt 16 000 000 kronor, varav 8 000 000 kronor falla på armén, 2 000 000 kronor på marinen och 6 000 000 kronor på flygvapnet. Nämnda belopp avse tiden intill den 1 juli 1944.

Då Kungl. Maj:ts förevarande förslag står i överensstämmelse med de anslagsprinciper, som tillämpats för kapitalinvesteringar i försvarets fastighetsfond, och de verkställda beräkningarna, som ligga till grund för de äskade anslagen, synas vara godtagbara, tillstyrker utskottet, att ifrågavarande förstärkningsanslag anvisas.

Under respektive delfonder gör utskottet hemställan om anvisande av anslag för marinen och flygvapnet.

Med avseende å nu förevarande punkt hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Prisstegringar å byggnadsarbeten m. m.* för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av 8 000 000 kronor.

3:o **Vissa markförvärv för armén.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 3, s. 38—57) att till Vissa markförvärv för armén för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av 795 000 kronor.

Utvidgning av övnings- och fältskjutningsterräng för Södra skånska infanteriregementet. I anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1942: 285 anvisade riksdagen ett reservationsanslag av 5 850 000 kronor till vissa markförvärv. I anslaget ingick en anslagspost av 308 000 kronor till förvärvande av övnings- och fältskjutningsterräng för Södra skånska infanteriregementet. På grund av att vissa av de för ifrågavarande utvidgning avsedda områdena vid expropriationsförfarandet uppskattats till högre belopp än de vid den ursprungliga värderingen åsatta, har det anvisade beloppet visat sig icke vara tillräckligt. Kostnaderna för genomförande av ifrågavarande markförvärv hava numera beräknats till omkring 389 700 kronor. Då härav kunnat bestridas 16 200 kronor från en i nämnda reservationsanslag ingående anslagspost till oförutsedda utgifter, återstår för kostnadernas bestridande i övrigt ett belopp av 65 500 kronor. Departementschefen har tillstyrkt, att sistnämnda belopp anvisas för ändamålet.

Utvidgning av Södra skånska infanteriregementets övningsfält i Revinge. I förutnämnda reservationsanslag av 5 850 000 kronor till vissa markförvärv ingick en post av 1 510 000 kronor för utvidgning av Södra skånska infanteriregementets övningsfält i Revinge. Ifrågavarande anslagspost har icke förslagit till gäldande av samtliga uppkommande kostnader, utan har uppstått en merkostnad av 94 237 kronor 10 öre, avseende expropriationsersättning. Härutöver har befunnits erforderligt, att inom övningsfältet belägen ecklesiastisk mark sammanlägges med området i övrigt och inköpes av kronan ävensom att kronan förvärvar viss enskild person tillhörig bostadsbyggnad. Kostnaderna härför hava beräknats till 10 940 kronor. Sammanlagda merkostnaden uppgår alltså till, i avrundat tal, 105 500 kronor, vilket belopp äskats för nästa budgetår.

Förvärv av fältskjutningsterräng för Kronobergs regemente. På förslag av Kungl. Maj:t anvisade 1941 års riksdag ett reservationsanslag av 220 000 kronor till inköp av fältskjutningsterräng och anläggning av kulspruteskjutbana för Kronobergs regemente. Med hänsyn till att markersättningarna i de fall, där expropriation måst tillgripas, visat sig uppgå till högre belopp än vad som ursprungligen beräknats, har uppkommit en merkostnad av 6 700 kronor, vilket belopp äskats för nästa budgetår.

Utvidgning av fältskjutningsterrängen för Livgrenadjärregementet. Verkställd utredning rörande regementets fältskjutningsterräng har givit vid handen, att området med hänsyn till numera gällande säkerhetsbestämmelser har för liten omfattning. Med anledning härav föreslås, att det nuvarande fältskjutningsområdet utvidgas med vissa markområden av kronoparken Gullberg, vilka domänstyrelsen förklarat sig villig att upplåta till lantförsvaret, ävensom med vissa enskilda personer tillhöriga fastigheter och fastighetsdelar, vilka föreslagits böra inköpas av kronan. Då från förstnämnda under domänstyrelsens förvaltning stående mark avses att undantagas sådana områden, som äro utarrenderade till enskilda personer, hava för upplåtelsen icke be-

räknats några särskilda ersättningsbelopp. Beträffande kostnaderna för förvärv av övrig föreslagen mark äskas ett belopp av 230 000 kronor.

Utvidgning av Västernorrlands regementes övningsområde. Regimentet disponerar såsom övningsområde mark, belägen söder om järnvägen Sollefteå—Härnösand i anslutning till regimentets kasernetablisement. Till fältskjutningsterräng för regimentet förvärvades år 1940 ett område, beläget söder om övningsområdet och skilt från detta av mark, tillhörande Sollefteå stad, Graningeverkens Aktiebolag och viss enskild person. Då behov föreligger av utvidgning av de områden, regimentet disponerar för övningsändamål, har det befunnits vara av vikt, att för ett rationellt utnyttjande av de två, av kronan icke tillhörig mark åtskilda övningsområdena regimentet tillförsäkras fri disposition över den mellanliggande marken. Departementschefen har därför funnit ändamålsenligt, att behovet av utvidgning tillgodoses genom att mark, som förbinder och gränsar intill de båda områdena, tages i anspråk för ändamålet. För förvärv av ifrågavarande enskild person tillhörig mark beräknas ett belopp av 15 000 kronor. Vad beträffar markbehovet i övrigt, som avser markbyte, ankommer det på Kungl. Maj:t att besluta.

Utvidgning av Norrlands artilleriregementes kasernområde och övningsfält. Arméns fortifikationsförvaltning har framhållit, att någon plats för vissa planerade nybyggnader för närvarande icke kunde beredas inom regimentets kasernområde ävensom att regimentets övningsterräng — sammanlagt uppgående till omkring 50 hektar och sålunda betydligt mindre än något annat motsvarande förbands övningsfält — oundgängligen måste utvidgas om utbildningen vid regimentet icke skulle bli eftersatt.

Med anledning härav föreslås — förutom inköp av två för en vägomläggning erforderliga områden om tillhopa 759 kvadratmeter — förvärv av dels ett område om cirka 13 700 kvadratmeter — beläget i direkt anslutning till regimentets kasernområde och avsett för utvidgning av förbandets trånga kasernområde och handövningsfält — och dels ett område om cirka 53 hektar, beläget på större avstånd från kasernområdet men i stort sett i anslutning till regimentets nuvarande övningsterräng. Kostnaderna hava beräknats till sammanlagt 220 000 kronor.

Förvärv av fältskjutningsterräng för Skövde garnison. Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1942:285 anvisade riksdagen ett reservationsanslag av 5 850 000 kronor till vissa markförvärv, varav 60 000 kronor beräknades för förvärv av ett område om 98,70 hektar av fastigheten Hene 10¹ i Norra Kyrketorps socken, avsett för förvärv av fältskjutningsterräng för Skövde garnison. Då garnisonens övningsfält, som för närvarande har en areal av 475 hektar, visat sig alltför trångt, har det befunnits angeläget, att kronan inköpte hela ovannämnda egendom. Härigenom skulle övningsfältet erhålla en välbehövlig utvidgning med ytterligare omkring 125 hektar god övningsterräng. Egendomens saluvärde har uppskattats till 150 000 kronor. Härtill komma tillägg för expropriationskostnader, 15 000 kronor. Efter avdrag för redan anvisade medel, 60 000 kronor, skulle kostnaderna uppgå till 105 000 kronor.

Utvidgning av Skillingaryds skjutfält. Förslaget innebär att en tidigare till förvärv av kronan föreslagen fastighet om 0,7460 hektar nu inköpes för att tilläggas skjutfältet. Fastigheten, som ansetts nödvändig för att tillräckligt bred gruppering vid skjutningar i större förband skulle kunna erhållas, betingar ett pris av 4 400 kronor.

SAMMANFATTNING.

I följande sammanfattning hava upptagits de av departementschefen under förevarande punkt förordade medelsanvisningarna avseende budgetåret 1945/46.

Utvidgning av övnings- och fältskjutningsterräng för Södra skånska infanteriregementet	kronor	65 500
Utvidgning av Södra skånska infanteriregementets övningsfält i Revinge	»	105 500
Förvärv av fältskjutningsterräng för Kronobergs regemente ...	»	6 700
Utvidgning av fältskjutningsterrängen för Livgrenadjärregementet	»	230 000
Utvidgning av Västernorrlands regementes övningsområde ...	»	15 000
Utvidgning av Norrlands artilleriregementes kasernområde och övningsfält	»	220 000
Förvärv av fältskjutningsterräng för Skövde garnison	»	105 000
Utvidgning av Skillingaryds skjutfält	»	4 400
Summa kronor		752 100

För mötande av oförutsedda utgifter föreslår departementschefen, att det anslag, som bör anvisas för förutnämnda ändamål, bestämmes till 795 000 kronor. Beloppet har ansetts lämpligen böra anvisas såsom icke specificerat investeringsanslag, beträffande vars disposition Kungl. Maj:t bör äga meddela föreskrifter.

Under förevarande punkt har departementschefen anmält vissa armén berörande markförvärv, i huvudsak avseende utvidgning av övnings- och fältskjutningsterräng. Utskottet har funnit behovet härav i varje särskilt fall styrkt och förordar, att de ifrågasatta markförvärven komma till stånd. Enligt de verkställda kostnadsberäkningarna, mot vilka utskottet icke funnit anledning till erinran, skulle för nästa budgetår erfordras en medelsanvisning av 795 000 kronor.

Utskottet.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Vissa markförvärv för armén* för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av 795 000 kronor.

Marinens delfond.

4:o) **Vissa byggnadsarbeten m. m.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 4, s. 57—89) att dels till Vissa byggnadsarbeten m. m. för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor, dels ock medgiva, att i nämnda statsrådsprotokoll angivna byggnadsföretag må komma till utförande med anlitande av berörda anslag, i den mån kostnaderna icke kunna bestridas från av riksdagen tidigare anvisade anslag till inom försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten m. m.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *E. Arrhén* och *A. I. Anderson* (I: 117) och den andra inom andra kammaren av herrar *L. O. Skantzé* och *G. Ljungqvist* (II: 216), vari hemställts, att riksdagen måtte anvisa till Vissa byggnadsarbeten m. m. å kapitalbudgeten under försvarets fastighetsfond, marinens delfond, för budgetåret 1945/46 ett med 202 000 kronor till 10 202 000 kronor höjt investeringsanslag för anordnande av fullträffsäkert utrymme vid Karlskrona örlogsvarv.

Departementschefen har under denna punkt inledningsvis erinrat, att riksdagen enligt skrivelse 1943: 335 dels till Vissa byggnadsarbeten m. m. å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, marinförvaltningens delfond, för budgetåret 1943/44 anvisat ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor, dels medgivit, att ifrågavarande anslag må överskridas — förutom med belopp, som erfordras för bestridande av merkostnader på grund av prisstegring i förhållande till prisnivån den 1 juli 1941 — inom ramen av ett för budgetåren 1943/47 för byggnadsföretag m. m. under marinförvaltningens delfond beräknat belopp av 33 623 000 kronor, i den mån så erfordras för tillgodoseende av medelsbehovet för de byggnadsföretag m. m., som enligt riksdagens beslut skola komma till utförande med anlitande av berörda anslag.

Enligt skrivelse 1944: 107 har riksdagen å samma delfond till Vissa byggnadsarbeten m. m. jämväl för budgetåret 1944/45 anvisat ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor. Att ytterligare anvisa av förutnämnda belopp å 33 623 000 kronor återstå således 13 623 000 kronor.

Jämväl för nästa budgetår bör enligt departementschefen ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor anvisas under marinens delfond av försvarets fastighetsfond för vissa byggnadsarbeten. Efter en dylik medelsanvisning återstår att ytterligare anvisa ett belopp av 3 623 000 kronor för bestridande av kostnader inom försvarsbeslutets ram.

I sina anslagsäskanden för nästa budgetår har marinförvaltningen uppdelat de för marinen aktuella byggnads- och anläggningsarbetena i två grupper, I och III, av vilka till grupp I hänförliga arbeten med hänsyn till försvarsbeslutets genomförande eller av andra skäl oavvisligen ansetts böra komma till utförande under femårsperioden 1942/47, medan grupp III omfattar sådana byggnadsarbeten som visserligen enligt ämbetsverket äro nödvändiga men

som utan allt för stora olägenheter kunna skjutas till tid efter femårsperiodens utgång.

Utöver sådana byggnadsarbeten som av marinförvaltningen hänförs till grupp I respektive grupp III har ämbetsverket upptagit ytterligare en kategori arbeten, nämligen sådana som erfordras för den förstärkta försvarsberedskapens upprätthållande eller som äro av väsentlig betydelse för dennas ekonomi och för vilka medel tidigare av ämbetsverket äskats från förskottsstaten för försvarsväsendet. Enda möjligheten för tillgodosende av dessa behov har ämbetsverket funnit vara att medel beräknas utom femårsplanens kostnadsram. I detta avseende har departementschefen icke kunnat helt biträda ämbetsverkets uppfattning. I den mån ifrågavarande medelsbehov äro av klar beredskapsnatur böra de enligt departementschefen i enlighet med hittills tillämpade principer tillgodoses genom medelsanvisning över förskottsstat eller, därest så med hänsyn till beredskapsläget är möjligt, medel av riksdagen äskas å riksstat eller tilläggsstat utöver försvarsbeslutets kostnadsram. Därest emellertid på grund av visst arbetes natur kostnaderna icke böra bestridas i nu angiven ordning, synes anledning icke föreligga att för ändamålet beräkna medel utom femårsplanens kostnadsram. I sådana fall får tagas under övervägande, framhåller departementschefen, om utrymme bör inom kostnadsramen beredas genom begränsningar i andra hänseenden eller, därest så icke kan ske, om anslagsändamålet är av den synnerliga vikt, att ett överskridande av kostnadsramen bör ifrågakomma. I det följande har departementschefen i ett par fall funnit sig böra utgå från att anslagsändamål, som vid bifall till marinförvaltningens förslag skulle bestridas vid sidan av femårsplanens kostnadsram, skola tillgodoses inom denna ekonomiska ram. Så kan enligt departementschefen i nu avsedda fall ske utan att kostnadsramen därför behöver överskridas.

Allmänt.

Brännoljecisterner för flottan. Efter förslag av Kungl. Maj:t beräknade 1944 års riksdag för brännoljecisterner för flottan ett belopp av 866 000 kronor, varav 800 000 kronor för påbörjande av en ny, i sin helhet till 1 575 000 kronor kostnadsberäknad anläggning. För färdigställande av ifrågavarande anläggning har departementschefen för nästa budgetår beräknat ett belopp av 800 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, vartill komma kostnader för administration m. m., 50 000 kronor.

Renovering av vissa marinens matinrättningar. Marinförvaltningen har föreslagit igångsättandet av vissa renoveringsarbeten med avseende å kasern III och kokhuset vid Stockholms örlogsvarv samt matinrättningen vid Oscar-Fredriksborg, Vaxholms kustartilleriregemente. Då dessa åtgärder äro ägnade att bidra till en rationalisering av verksamheten vid matinrättningarna och en förbättring av de hygieniska förhållandena därstädes, har departementschefen ansett desamma böra komma till utförande. För ändamålet har tills vidare

beräknats ett belopp av — enligt prisläget den 1 juli 1941 — 115 000 kronor inklusive administrationskostnader.

Ostkustens marindistrikt.

STOCKHOLMS ÖRLOGSVARV.

Förlängning av Gustaf V:s docka. För ifrågavarande arbete — i sin helhet kostnadsberäknat till 1 000 000 kronor enligt prisnivån den 1 juli 1941 — beräknade 1943 års riksdag efter förslag i propositionen 1943: 222 för budgetåret 1943/44 ett belopp av 345 000 kronor, varav 300 000 kronor såsom hänförliga till prisläget den 1 juli 1941 ansågos bära belasta femårsplanens kostnadsram.

Sedan marinförvaltningen i sin skrivelse angående medelsbehoven för innevarande budgetår föreslagit, att återstående kostnader skulle fördelas på budgetåren 1944/47 med 300 000 kronor å budgetåret 1944/45, 250 000 kronor å budgetåret 1945/46 och 150 000 kronor å budgetåret 1946/47, beräknades för innevarande budgetår ett belopp av 300 000 kronor för ändamålet.

För fullföljande av planen har departementschefen för nästa budgetår beräknat ett belopp av — enligt prisläget den 1 juli 1941 — 265 000 kronor, varav 15 000 kronor avse administrationskostnader.

Vattenledning till vissa marina anläggningar. 1941 års riksdag beräknade ett belopp av 325 000 kronor för modernisering och utvidgning av artilleriammunitionsverkstäderna vid Stockholms örlogsvärf. Förslag har nu framlagts om ordnande av vattentillförseln till verkstäderna, som äro belägna på öar i Stockholms närhet, genom framdragande av direkt vattenledning från närmaste vattenledningsnät. Av handlingarna i ärendet får anses framgå, att vattenledningen i fråga är nödvändig och erforderlig för verkstadsdriftens upprätthållande jämväl under normala förhållanden ävensom att den på längre sikt torde bliva ekonomiskt fördelaktig. Departementschefen har för ändamålet beräknat ett belopp av — enligt 1941 års prisnivå — 80 000 kronor inklusive kostnader för administration m. m.

Värmeledning samt komplettering av köksmaskiner i arbetarköket å Galärvarvet. Departementschefen har för ändamålet beräknat ett belopp av 19 500 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

HÅRSFJÄRDENS ÖRLOGSDEPÅ.

Beklädnads- och tvättgodsförråd för kustflottan m. m. Bland medelsbehoven för nästa budgetår har marinförvaltningen upptagit beklädnads- och tvättgodsförråd vid Hårsfjärden, avsett för kustflottan samt för de till Bergaområdet förlagda skolorna. Med hänsyn till att det för närvarande inom marinen praktiserade förfarandet i fråga om tvättbyte och reparation av klädespersedlar är i hög grad föråldrat och i behov av modernisering och rationalisering har departementschefen tillstyrkt inrättandet av nämnda förråd. Departementschefen har tills vidare räknat med att byggnaden skall kunna utföras för en kostnad, inklusive administration m. m., av högst 190 000 kronor enligt

prisläget den 1 juli 1941, vilket belopp departementschefen ansett böra belasta marinens kvotanslag.

Anordnande av exercisplan vid Vitså. Totala kostnaden för ifrågavarande företag har beräknats till 23 500 kronor enligt prisläget den 1 juli 1943. I ärendet har upplysts, att chefen för kustflottan igångsatt arbetena med anlåtande av medel från förskottsstaten för försvarsväsendet och därvid utfört arbeten till en kostnad av 6 030 kronor. Departementschefen har funnit lämpligt, att ett belopp täckande hela kostnaden för exercisplanens anläggande beräknas under förevarande kvotanslag och har för ändamålet beräknat ett belopp av 22 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

STOCKHOLMS KUSTARTILLERIFÖRSVAR OCH VAXHOLMS KUSTARTILLERIREGEMENTE.

Modernisering av vissa marinens verkstäder m. m. Marinförvaltningen hade år 1943 framlagt en generalplan för verkstadsdriftens ordnande inom Stockholms kustartilleriförsvar. Kostnaderna för planens genomförande i dess helhet hade av marinförvaltningen beräknats till 1 260 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Marinförvaltningens förslag innebar emellertid, att under femårsperioden 1942/47 medel skulle anvisas för genomförande av endast en del av programmet, medan med återstoden skulle anstå till tid efter utgången av nämnda period. Marinförvaltningen föreslog sålunda för budgetåret 1944/45 uppförande av vissa närmare angivna anläggningar till en beräknad kostnad av — förutom administration — 246 000 kronor och för budgetåret 1945/46 uppförande av en kontorsbyggnad till en kostnad av 39 000 kronor.

Detta förslag föranledde ingen annan erinran från departementschefens sida än att de för innevarande budgetår beräknade kostnaderna, 246 000 kronor, syntes kunna minskas med ett belopp av 13 000 kronor, belöpande å ett båtskjul.

I anslutning till förenämnda plan har departementschefen för nästa budgetår beräknat ett belopp av 41 500 kronor, varav 2 500 kronor avse administrationskostnader, för uppförande av nämnda kontorsbyggnad. Beloppet hänför sig till prisläget den 1 juli 1941.

Sopförbränningsanläggning vid Oscar-Fredriksborg. Då en dylik anläggning torde komma att visa sig räntabel och dessutom medföra avsevärda hygieniska fördelar, har departementschefen ansett densamma böra komma till utförande och för ändamålet beräknat ett belopp av 45 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

Gotlands marindistrikt.

Beklädnads- och persedelförråd. Förslaget innebär viss ökning av i Fårösund befintligt persedelförråd samt iordningställande av en hittills för annat ändamål utnyttjad förrådsbyggnad till reservförråd för beklädnad m. m. För

ändamålet har departementschefen beräknat ett belopp av 59 500 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, därav för administrationskostnader m. m. 3 500 kronor.

Komplettering av arrestlokal i Fårösund. Devieringsbana i Fårösund. För ifrågasvarande ändamål har departementschefen beräknat — enligt prisläget den 1 juli 1941 — 15 000 kronor respektive 4 000 kronor.

Sydkustens marindistrikt.

FÖR MARINDISTRIKTET GEMENSAMMA ANLÄGGNINGAR.

Istandsättning av brygga å Stumholmen. Av ärendet framgår, att tilläggsbryggan å Stumholmen vid Kungshall befinner sig i mycket dåligt skick. Då densamma är nödvändig bland annat för transporter sjöledes från och till det närbelägna proviantförrådet å Stumholmen, hava vissa istandsättningsarbeten ansetts böra komma till utförande under nästa budgetår. Ehuru arbetet, såsom avseende underhåll, rätteligen borde enligt departementschefen bestridas från vederbörlig post i staten för försvarets fastighetsfond, har departementschefen icke velat resa erinran mot att i enlighet med marinförvaltningens förslag för ändamålet beräknas ett belopp av 17 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. I beloppet ingå även administrationskostnader.

Ombyggnad och inredning av flottans bevarings- och stambeklädnadsförråd å Stumholmen. Departementschefens förslag innebär, att för nästa budgetår beräknas ett belopp av 80 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941 för iordningställande av det s. k. sängpersedelförrådet vid marinens sjukhus — vilket förråd i samband med sjukhusets nedläggande frigöres för andra ändamål — till klädbytescentral för till Karlskrona förlagda sjöstyrkor. I beloppet ingå kostnader för administration m. m.

SJÖMANSKÅREN OCH VISSA SKOLOR (UTOM SJÖMANSSKOLAN).

I den av 1943 års riksdag godkända planen för ordnande av vissa förläggningsfrågor i Karlskrona ingick bland andra arbeten en nybyggnad för skol- och sjukvårdslokaler m. m. vid kasern Ankarstierna till en kostnad av 385 000 kronor jämte 23 000 kronor för administration m. m., sålunda tillhopa 408 000 kronor, räknat efter prisläget den 1 juli 1941.

Sedan försvarets sjukvårdsförvaltning påyrkat viss omläggning av byggnadsprogrammet i syfte att i möjligaste mån bereda en ostörd förläggning åt sjukvårdslokalerna, har Kungl. Maj:t, efter framställning av marinförvaltningen, genom beslut den 25 augusti 1944 fastställt reviderad situationsplan m. m. för byggnadsföretaget och medgivit marinförvaltningen att för uppkommande merkostnader anlita förevarande kvotanslag. De sammanlagda kostnaderna, räknade efter prisläget den 1 juli 1941, finge dock icke överstiga 522 000 kronor.

Den sålunda uppkomna merkostnaden, högst (522 000 — 408 000 =) 114 000

kronor, har departementschefen ansett sig i detta sammanhang böra för riksdagen anmäla.

BLEKINGE KUSTARTILLERIFÖRSVAR OCH KARLSKRONA KUSTARTILLERIREGEMENTE.

För iordningställande dels av befintliga baracker & kustartilleriets övningsplatser på Almö och Aspö, dels ock av underofficersmässen inom Gräsviksetablissemmentet har departementschefen beräknat — enligt prisläget den 1 juli 1941 — 14 900 kronor respektive 29 700 kronor eller i runt tal 45 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Nämda belopp omfattar även kostnader för administration m. m.

KARLSKRONA ÖRLOGSVARV.

För Karlskrona örlogsvarv har marinförvaltningen för nästa budgetår upptagit följande medelsbehov, nämligen nytt värmeledningssystem i tackelkammaren samt modernisering av toalett- och tvätttrum i samma byggnad, tillhoppa 70 500 kronor, omläggning av broförbindelserna till Lindholmen, 260 000 kronor, anordningar för skjutplats, 58 300 kronor, fortsatt utökning och förbättring av elektriska kraftnätet, 126 200 kronor, ombyggnad av arbetslokaler m. m. å Basareholmen, 260 000 kronor, inledande av värmeledning i allmänna materialförrådet, 14 000 kronor, samt anordnande av tvätt- och omklädnadsrum m. m. för personalen på Kalsholmen, 15 000 kronor. Därjämte har marinförvaltningen hemställt, att utom femårsplanens kostnadsram ett belopp av 200 000 kronor enligt nuvarande prisläge måtte anvisas för uppförande av ny båthall.

Departementschefen har tillstyrkt marinförvaltningens ifrågavarande förslag utom i följande delar.

Med avseende å omläggningen av broförbindelserna till Lindholmen har departementschefen erinrat, att vissa härmed sammanhängande arbeten hava hänförts till investeringsreserven för innevarande budgetår. Marinförvaltningens ifrågavarande framställning har synts departementschefen böra upptagas i motsvarande sammanhang för nästa budgetår. I fråga om uppförandet av ny båthall har departementschefen icke kunnat biträda marinförvaltningens mening, att medel härför böra anvisas utom femårsplanens kostnadsram. Departementschefen föreslår i stället att i detta sammanhang beräknas för nästa budgetår ett belopp av — inklusive administrationskostnader — i runt tal 175 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Vidkommande frågan om ombyggnad av vissa arbetslokaler å Basareholmen anser sig departementschefen icke för närvarande beredd taga ställning härtill.

I enlighet med det anförda har departementschefen beräknat för nästa budgetår ett belopp av tillhoppa 459 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941 för byggnadsarbeten för Karlskrona örlogsvarv. Beloppet avses även för administration m. m.

I förberörda *motioner I: 117 och II: 216* har anförts följande.

Vid Karlskrona örlogsvarv förvaras för närvarande torpeder och därtill hörande stridskoner i betryggande bergrum. Så är emellertid icke fallet med

övrig torpedmaterial samt erforderliga arbetslokaler för torpedernas klargörande. Skydd borde sålunda i varje fall åstadkommas för kompressoranläggning, gyroregleringsverkstad samt för klargöringen av torpeder, vilka verksamheter nu måste bedrivas i lokaler, som icke äro skyddade mot bombfara. Den situationen skulle sålunda kunna uppkomma, att torpeder och stridskoner finnas tillgängliga men att inskjutning och utlämning av torpeder omöjliggöras, därför att tillgången på luft upphört eller att reglering av gyroskop icke kan äga rum.

Detta är ur beredskapssynpunkt ej försvarligt icke minst med hänsyn till att Karlskrona örlogsstation vid ett krigsfall, vilket som helst, måste beräknas bliva utsatt för starka luftangrepp. Chefen för Sydkustens marindistrikt har även framhållit nödvändigheten av att detta behov blir tillgodosett. Utredning och kostnadsberäkning ha utförts för en anläggning i bergrum för dessa ändamål. Genom att bergrummet förses med anslutning till det befintliga torpedförrådsrummet, kan det sistnämndas värme- och avfuktningssystem utnyttjas även för det nu föreslagna rummet.

Kostnaderna för dessa arbeten ha enligt prisläget den 1 juli 1944 beräknats till 202 000 kronor, vari ingå erforderliga anordningar och utrustning i övrigt. Enligt prisläget den 1 juli 1941 motsvarar denna summa ett belopp av cirka 180 000 kronor.

Chefen för marinen har hemställt om anvisande av 202 000 kronor för ändamålet, vartill överbefälhavaren yttrat, att det föreslagna fullträffsäkra utrymmet synes vara »av den största betydelse ur beredskapssynpunkt».

Önskvärt vore att samtliga arbetslokaler för översyn, dynamometerinskjutning och övriga arbeten med torpedernas klargöring och förvaring vore inrymda i bergrum. Ett förverkligande av detta önskemål skulle emellertid draga högst avsevärda kostnader och taga lång tid att utföra. Då de av oss tidigare angivna arbetena skulle i mycket hög grad öka säkerheten och möjligheten att använda vårt torpedvapen, vilja vi nu inskränka oss till det förslag, som ovan angivits för en kostnad av 202 000 kronor, under det att de ytterligare anordningar, som vi avslutningsvis berört, lämpligen kunna utföras senare, om tillgången på arbete skulle bli sämre.

Västkustens marindistrikt.

Verkstadsanläggningar m. m.

Enligt ett vid 1944 års riksdag framlagt förslag rörande organisationen av reparationstjänsten inom Göteborgs garnison skulle, såvitt avser tiden intill utgången av budgetåret 1946/47, uppföras en central tygverkstad vid Göteborgs luftvärnsskår, varjämte servicelokal för artilleri- och luftvärnsmateriel, servicelokal för motorfordon samt signalverkstad och optisk verkstad skulle uppföras i anslutning till olika marina etablissemang. Riksdagen beräknade medel för den centrala tygverkstaden samt för signalverkstad m. m. På förslag av marinförvaltningen har departementschefen för nästa budgetår beräknat ett sammanlagt belopp av 245 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941 för den optiska verkstaden, verkstadskontor samt segelsömmeri- och målarverkstad.

Göteborgs örlogsstation och örlogsvarv.

Departementschefen har för nästa budgetår beräknat — enligt prisläget den 1 juli 1941 — dels 21 900 kronor för anordnande av sjukvisitationslokaler,

dels ock 51 600 kronor för anordnande av proviantförråd å Nya Varvet i Göteborg. För sistnämnda ändamål har en befintlig byggnad efter vissa ombyggnads- och inredningsarbeten ansetts kunna användas.

Göteborgs kustartilleriförsvar och Älvsborgs kustartilleriregemente.

För sjukvårdens ordnande inom Västkustens marindistrikt föreslog 1941 års försvarsutredning, att vissa gemensamma sjukhuslokaler skulle uppföras för dåvarande Göteborgs örlogsdepå (numera Göteborgs örlogsstation och örlogsvarv) och Älvsborgs kustartilleriregemente, lämpligen förlagda inom Nya Varvets område. Vid såväl depån som regementet erfordrades därjämte vissa mottagningslokaler för den dagliga sjukmönstringen m. m. Kostnaderna för sjukhuset beräknades till 570 000 kronor, varav 220 000 kronor beräknades belöpa å depån och 350 000 kronor å regementet.

Såsom framgår av 1942 års försvarsproposition har emellertid med sjukhusfrågans lösning ansetts böra anstå till efter femårsperiodens slut. Enär sjukhuslokalerna vid Göteborgs örlogsstation funnits böra iordningställas för förläggningssändamål, har dock 1943 års riksdag, efter framställning av Kungl. Maj:t, beräknat 70 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941 för anordnande å Nya Varvet av provisoriska sjukhuslokaler i tre baracker. Härjämte har för upprättande av en likaledes provisorisk sjukvårdsanläggning vid Älvsborgs kustartilleriregemente av riksdagen beräknats ett belopp av 104 000 kronor enligt samma prisläge.

Sjukhusfrågan i dess helhet har nu av marinförvaltningen och försvars sjukvårdsförvaltning upptagits till förnyad omprövning, varvid en definitiv lösning äsyftats. Myndigheterna ha härvid föreslagit, att ett för örlogsstationen och kustartilleriregementet gemensamt sjukhus uppföres å regementets område. Kostnaden för ett dylikt sjukhus har beräknats till 298 700 kronor, om byggnaden utföres av trä, och till 328 000 kronor för en tegelbyggnad, allt enligt prisläget den 1 juli 1941. För anordnande av erforderliga sjukvisitationslokaler vid Nya Varvet tillkommer ett belopp av 21 900 kronor.

Utredningen i ärendet ger vid handen, framhåller departementschefen, att en definitiv lösning av sjukhusfrågan är önskvärd. Det framlagda förslaget synes departementschefen innebära en lämplig lösning till en kostnad, som avsevärt understiger vad försvarsutredningen på sin tid beräknat. Departementschefen har därför funnit sig böra tillstyrka, att åtgärder vidtagas i huvudsaklig överensstämmelse med de av marinförvaltningen uppdragna riktlinjerna, varvid departementschefen utgår från att sjukhuset uppföres i tegel. Departementschefen har sålunda beräknat de sammanlagda kostnaderna för sjukhuset vid Älvsborgs kustartilleriregemente och sjukvisitationslokalerna å Nya Varvet till i runt tal 350 000 kronor. Då det nu framlagda förslaget innebär en avvikelse i förhållande till den provisoriska lösning, till vilken riksdagen tidigare tagit ställning, har frågan ansetts böra ånyo underställas

riksdagens prövning. Kostnaderna för byggnadsföretagen böra enligt departementschefen bestridas från förevarande kvotanslag.

För planering, vägar och stängsel har vidare beräknats ett belopp av 196 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, i vilket belopp ingå jämväl administrationskostnader.

För nu ifrågavarande ändamål har departementschefen för nästa budgetår beräknat ett sammanlagt belopp av 524 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

SAMMANFATTNING.

I följande sammanställning hava angivits de av departementschefen under förevarande punkt förordade medelsanvisningarna avseende budgetåret 1945/46 (prisläget den 1 juli 1941).

	Kronor
Allmänt	965 000
Stockholms örlogsvarv	364 500
Härsfjärdens örlogsdepå	212 000
Stockholms kustartilleriförsvär och Vaxholms kustartilleriregemente	86 500
Gotlands kustartilleriförsvär och Gotlands kustartillerikår.....	78 500
För Sydkustens marindistrikt gemensamma anläggningar	97 000
Blekinge kustartilleriförsvär och Karlskrona kustartilleriregemente	45 000
Karlskrona örlogsvarv	459 000
Verkstadsanläggningar vid Västkustens marindistrikt	245 000
Göteborgs örlogsstation och örlogsvarv	73 500
Göteborgs kustartilleriförsvär och Älvsborgs kustartilleriregemente	524 000
Summa	3 150 000

Departementschefen har enligt principerna för anvisande av medel under femårsperioden 1942/47 för byggnadsändamål förordat anvisande av ett anslag av 10 000 000 kronor.

Utskottet.

Under förevarande punkt har departementschefen anmält vissa marinen berörande byggnadsarbeten för tiden intill utgången av budgetåret 1945/46, vilka avses komma till utförande inom ramen för 1942 års försvarsbeslut. Vad departementschefen därvid föreslagit har utskottet efter verkställd prövning av de olika byggnadsbehoven funnit sig böra giva sin anslutning. De av departementschefen verkställda kostnadsberäkningarna hava icke givit utskottet anledning till erinran. I enlighet härmed böra kostnaderna för de av departementschefen föreslagna byggnadsarbetena beräknas för nästa budgetår till sammanlagt 3 150 000 kronor.

Såsom framgår av de under förevarande punkt väckta motionerna förvaras för närvarande vid Karlskrona örlogsvarv torpeder och därtill hörande stridskoner i betryggande bergrum, vilket däremot icke är fallet med övrig torpedmateriel samt erforderliga arbetslokaler för torpedernas klargörande. Särskilt med hänsyn till örlogsvarvets utsatta läge vid ett eventuellt krigs-

fall anser utskottet det ur beredskapssynpunkt i hög grad angeläget, att i första hand lokalerna för kompressorsanläggning, gyroregleringsverkstad samt för klargöringen av torpeder inrymmas i fullträffsäkra bergrum. Ifrågasvarande behov, som vitsordats av chefen för marinen och överbefälhavaren, anser utskottet böra tillgodoses. Enligt av chefen för marinen verkställd utredning skulle kostnaderna härför belöpa sig till — enligt prisläget den 1 juli 1944 — 202 000 kronor, motsvarande 180 000 kronor enligt 1941 års prisnivå. I avvaktan på eventuell ytterligare erforderlig utredning i ärendet har utskottet funnit sig böra för nästa budgetår räkna med ett belopp av sistnämnda storleksordning. Någon höjning, på sätt motionärerna hemställt, av marinens byggnadsanslag torde emellertid med hänsyn till anslagets konstruktion icke böra ifrågakomma. I enlighet med vad ovan föreslagits böra alltså de sammanlagda byggnadskostnaderna för Karlskrona örlogsvarv för budgetåret 1945/46 beräknas till 639 000 kronor och den sammanlagda medelsanvisningen för marinen till 3 330 000 kronor.

Vad departementschefen anfört i de delar, varom utskottet icke särskilt yttrat sig, har icke givit utskottet anledning till erinran.

Under åberopande av det anförda och under hänvisning i tillämpliga delar till vad utskottet uttalat under punkten 1, får utskottet hemställa,

att riksdagen må

a) till *Vissa byggnadsarbeten m. m.* för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor;

b) medgiva, att i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1945 samt i motionerna I: 117 och II: 216 angivna byggnadsföretag må komma till utförande med anlitande av berörda anslag, i den mån kostnaderna icke kunna bestridas från av riksdagen tidigare anvisade anslag till inom försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten m. m.

5:o) **Prisstegringar å byggnadsarbeten m. m.** Under hänvisning till vad utskottet ovan under punkten 2 anfört får utskottet i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 5, s. 89) hemställa,

att riksdagen må till *Prisstegringar å byggnadsarbeten m. m.* för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor.

Flygvapnets delfond.

6:o) **Vissa byggnadsarbeten m. m.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 6, s. 90—113) att dels till *Vissa byggnadsarbeten m. m.* för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av 34 000 000 kronor, dels medgiva, att i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1945 angivna byggnadsarbeten må komma till utförande med anlitande av berörda anslag, i den mån kostnaderna icke kunna bestridas från av riksdagen tidigare anvisade anslag till inom försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten m. m.,

dels ock medgiva, att anslaget för budgetåret 1945/46 må överskridas — förutom med belopp, som erfordras för bestridande av prisstegring i förhållande till prisnivån den 1 juli 1941 — inom ramen av ett för budgetåren 1943/47 för byggnadsföretag m. m. för flygvapnet beräknat belopp av 119 085 000 kronor.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *I. Ekströmer* (I: 116) och den andra inom andra kammaren av herrar *J. I. A. Dickson* och *G. Nilsson* i Göingegården (II: 221), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att för erforderliga furirförläggningar anvisa 100 000 kronor för krigsflygskolan och 30 000 kronor för Göta flygflottilj.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande, hänvisas till motionerna.

Departementschefen har under denna punkt inledningsvis lämnat en orientering, huru de med 1942 års försvarsbeslut sammanhängande byggnadsarbetena fortskridit, och har därefter erinrat, att kostnadsramen för flygvapnets byggnadsarbeten under femårsperioden 1942/47, enligt i statsverkspropositionen till 1944 års riksdag framlagt och av riksdagen godkänt förslag, senast beräknats till 152 945 000 kronor, varav för tiden intill utgången av innevarande budgetår anvisats 99 185 000 kronor. Departementschefen har vidare erinrat därom, att 1944 års riksdag beslutat, att ytterligare en jaktflottilj — Södertörns jaktflottilj — skulle uppsättas och i samband därmed medgivit, att kostnaderna för erforderliga byggnadsarbeten m. m. för den nya jaktflottiljen finge bestridas från det för budgetåret 1944/45 anvisade investeringsanslaget till Vissa byggnadsarbeten m. m. Kostnaderna för byggnadsarbetena m. m. vid den nya flottiljen hava beräknats till 13 325 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, men därvid har slutlig ställning icke tagits till frågan i vilken omfattning tjänstebostäder böra anordnas, varför kostnaderna möjligen kunna komma att uppgå till högre belopp. Med hänsyn till tillkomsten av byggnadskostnaderna för den nya jaktflottiljen har departementschefen nu funnit femårsplanens kostnadsram böra höjas med nyssnämnda belopp till (152 945 000 + 13 325 000 =) 166 270 000 kronor. Då för tiden intill innevarande budgetårs utgång anvisats 99 185 000 kronor, har i enlighet med tidigare tillämpade grunder investeringsanslaget för nästa budgetår synts departementschefen böra beräknas till

$$\left(\frac{166\,270\,000 - 99\,185\,000}{2} \right) \text{ i runt tal } 34\,000\,000 \text{ kronor.}$$

Till följd av den angivna utökningen av kostnadsramen har riksdagens myndigande ansetts böra inhämtas att enligt tidigare tillämpade grunder överskrida anslaget inom ett med hänsyn till kostnadsramens utökning beräknat förhöjt belopp. Enär kvotanslag för byggnadsanslagens del infördes först från och med budgetåret 1943/44, borde härvid frånräknas för tid dessförrinnan anvisade anslag inom kostnadsramen, tillhopa 47 185 000 kronor.

Det belopp, inom vilket anslaget må överskridas, borde alltså angivas till (166 270 000 — 47 185 000 =) 119 085 000 kronor.

Departementschefen har därefter berört vissa särskilda byggnadsfrågor vid flygvapnet. Sålunda har departementschefen anmält, att flygförvaltningen ånyo upptagit medel bland sina anslagsäskanden för uppförande av gymnastikbyggnader med bastubad samt anläggande av idrottsplatser, men att han ansett sig förhindrad att nu framlägga förslag i ämnet. Ett av flygförvaltningen framlagt förslag om anordnande vid vissa flygflottiljer av förbättrade förläggningsförhållanden för kadetter och aspiranter har departementschefen funnit böra ytterligare utredas inom flygledningen.

Vidare har departementschefen anmält ett av flygförvaltningen ingivet förslag rörande byggnader för flygplanförråd och förrådshangarer för vissa flygförband, vilket förslag innebär ändring i tidigare fastställd plan för dylika byggnaders uppförande. Enligt förslaget, som innebär en koncentrerings av förrådshållningen i förhållande till vad tidigare beräknats, skola uppföras tre förrådsbyggnader för flygplanförråd för en sammanlagd kostnad av 400 000 kronor. Detta förslag har departementschefen funnit sig böra tillstyrka, liksom också förslag om att förrådshangarer skola uppföras för Jämtlands och Kalmar flygflottiljer för en beräknad kostnad av 150 000 kronor respektive 80 000 kronor. 1944 års riksdag beräknade 225 000 kronor för flygplanförråd och förrådshangarer vid Jämtlands flygflottilj och 175 000 kronor för dylika byggnader vid Kalmar flygflottilj. De sammanlagda kostnaderna för flygplanförråd och förrådshangarer beräknades i 1942 års försvarsbeslut till 1 150 000 kronor.

Ett av flygförvaltningen framlagt förslag till centralisering av motorprov-tjänsten har departementschefen funnit sig böra tillstyrka. Förslaget innebär, att, i stället för att utföra provbocksanläggningar av tidigare avsett slag vid flygflottiljerna och vid centrala flygverkstaden i Arboga, varför medel anvisats men ännu icke tagits i anspråk, i vad gäller ett belopp av 1 554 000 kronor, större anläggningar skola uppföras vid flygverkstäderna, medan allenast vissa enklare anordningar skola finnas vid flottiljerna. Vid centrala verkstaden i Arboga beräknas en sådan ny och större anläggning komma att draga en kostnad av 1 200 000 kronor, och å befintliga motorprovbyggnader vid motsvarande verkstäder å Malmen och i Västerås skola kompletteringar komma till stånd för en beräknad kostnad av 44 000 kronor respektive 40 000 kronor, medan kostnaderna för de enklare anläggningarna vid 11 flottiljer, vid vilka de tidigare beslutade provbocksanläggningarna, som beräknats till 80 000 kronor för varje flottilj, enligt det nya förslaget skulle kunna beräknas uppgå till sammanlagt 183 000 kronor. Kostnaderna för de av flygförvaltningen nu beräknade anläggningarna skulle alltså uppgå till sammanlagt 1 467 000 kronor enligt nu rådande prisläge, medan kostnaderna för det tidigare avsedda men ännu icke genomförda programmet skulle uppgå till 1 554 000 kronor. Vid bifall till det nya programmet skulle alltså uppkomma en kostnadsbesparing. Departementschefen har ansett de ändrade principerna för motortjänstens organisation böra underställas riksdagens granskning.

Med anledning av ett av flygförvaltningen framlagt förslag har departementschefen för varje flygflottilj, med undantag av Västmanlands flygflottilj, samt för Norrbottens flygbaskår för budgetåret 1945/46 beräknat ett belopp av 10 000 kronor för vidtagande av anordningar för skjutning mot rörliga skjutmål.

Sammanfattningsvis har departementschefen uttalat, att byggnadskostnaderna för flygvapnet, såvitt nu kan bedömas, väl hålla sig inom ramen för vad i 1942 års försvarsbeslut avsetts.

Departementschefen har därefter övergått till behandlingen av de särskilda byggnadsföretag, som böra komma till utförande under nästa budgetår.

Västmanlands flygflottilj (Hässlö). För denna flottilj har departementschefen med anledning av förslag från flygförvaltningen beräknat medel för utökning av flygfältsbelysningen, 75 000 kronor, vilken utökning befunnits erforderlig med hänsyn till omfattande utvidgningsarbeten, vilka under budgetåren 1942/43 och 1943/44 utförts vid Västmanlands flygflottilj och till att i utbildningen vid den tunga flygflottiljen i avsevärd omfattning inginge flygning i mörker, varav följde behov av komplettering av belysningen för att öka flygsäkerheten.

Vidare har beräknats ett belopp av 34 000 kronor för uppförande av tjänstebostad för en militärmeteorolog av 1. graden, vilket står i överensstämmelse med av riksdagen tidigare fattat beslut.

Departementschefen har däremot funnit sig icke kunna tillstyrka av flygförvaltningen framlagda förslag om beräkning av medel även för gymnastikbyggnad med bastuavdelning, idrottsplats, musikbyggnad, vissa flygfältsarbeten samt skjutbanor. Flygfältsarbetena hava emellertid syntes departementschefen kunna komma i fråga för upptagande bland de flygfältsarbeten, som för nästa budgetår hänförs till investeringsreserv, och härtill avser han återkomma i annat sammanhang.

Då administrationskostnaderna för de tillstyrkta byggnadsarbetena beräknats till 6 000 kronor, har medelsbehovet för byggnadsarbeten vid nu förevarande flottilj alltså beräknats till sammanlagt 115 000 kronor.

Roslagens flygflottilj (Hägernäs). För detta etablissemang har flygförvaltningen för nästa budgetår äskat ett belopp av tillhopa 291 000 kronor, fördelat på följande byggnadsarbeten, nämligen ombyggnad av kanslihus (100 000 kronor), förläggningsbyggnad för kadetter (75 000 kronor), anordningar för rörliga skjutmål (10 000 kronor), komplettering av flyghamnsbelysning (60 000 kronor) samt komplettering av drivmedelsanläggning (30 000 kronor). Härtill komma kostnader för administration.

Departementschefen har för egen del beträffande förslaget om ombyggnaden av kanslihuset erinrat, att Kungl. Maj:t i enlighet med ställningstagande till i statsverkspropositionen till 1944 års riksdag framlagt förslag har att, med beaktande av olika på frågan inverkan faktorer, såsom läget på arbetsmarknaden och materialtillgång, efter framställning från flygförvaltningen taga ställning till huruvida arbetet skall komma till utförande eller

ej, och med hänvisning härtill beräknar departementschefen icke medel för ändamålet för nästa budgetår.

För nästa budgetår beräknar departementschefen medel för rörliga skjutmål, för komplettering av flyghamnsbelysningen, vilket synts motiverat av flygsäkerhetsskäl, samt för komplettering av drivmedelsanläggningen, innebärande ett medelsbehov för denna flottilj av 100 000 kronor, vartill komma administrationskostnader med 6 000 kronor, eller tillsammans 106 000 kronor. Härtill komma kostnader för ombyggnad av kanslihuset, om så prövas böra ske.

Flygförvaltningens övriga byggnadsförslag hava, såsom inledningsvis framhållits, ansetts böra uppskjutas.

Östgöta flygflottilj (Malmen). Departementschefen har ifråga om denna flottilj tillstyrkt, att medel i enlighet med förslag av flygförvaltningen beräknas för komplettering av drivmedelsanläggning (29 000 kronor) samt för anordningar för rörliga skjutmål (10 000 kronor), varjämte medel ansetts böra särskilt beräknas för administrationskostnader (2 000 kronor). Däremot har departementschefen, såsom inledningsvis framhållits, ansett sig böra avstyrka förslaget om beräkning av medel för uppförandet av gymnastikbyggnad, varom flygförvaltningen också framlagt förslag.

För byggnadsarbeten vid Östgöta flygflottilj har departementschefen alltså för nästa budgetår beräknat ett belopp av 41 000 kronor.

Jämtlands flygflottilj (Frösön). I sin skrivelse angående flygvapnets medelsbehov för innevarande budgetår upptog flygförvaltningen bland annat ett belopp av 1 500 000 kronor jämte administrationskostnader för utbyggnad av start- och landningsbanor å Jämtlands flygflottiljs flygfält. Behovet motiverades med de senaste årens snabba utveckling på flygteknikens område, som medfört krav på ökade utrymmen för start och landning på flygfälten. Å flygfältet finnas tre start- och landningsriktningar om respektive 1 200, 900 och 800 meters längd. En utökning till 1 500 meter i en riktning (ost-väst) och 1 200 meter i de båda övriga riktningarna (nord-syd och nordost-sydost) ansågs till vidare kunna godtagas.

Vid anmälan av 1944 år statsverksproposition förklarade departementschefen sig kunna biträda flygförvaltningens uppfattning, att vissa flygfältsarbeten vore erforderliga på ifrågavarande fält, men kunde med hänsyn till bristen på arbetskraft och material för det dåvarande icke tillstyrka, att medel beräknades för mer än ett av de båda företagen. Departementschefen föreslog därför, att för färdigställande av bansträckan nord-syd erforderliga medel — i runt tal 240 000 kronor — måtte beräknas för budgetåret 1944/45.

Riksdagen (skrivelse nr 107) fann icke anledning till erinran mot vad sålunda anförts.

Flygförvaltningen har nu hemställt, att resterande av ämbetsverket planerade arbeten måtte komma till utförande under budgetåret 1945/46 och har beräknat de återstående kostnaderna till 1 260 000 kronor.

Flygförvaltningen har vidare hemställt om medel för uppförande vid Jämtlands flygflottilj av ny gymnastikbyggnad (210 000 kronor) samt för anordnande av en inomhusskjutbana i byggnadens källare (35 000 kronor). Behovet av inomhusskjutbana motiveras med de svåra klimatförhållandena i Jämtland. Slutligen har flygförvaltningen hemställt, att medel måtte beräknas för anordningar för rörliga skjutmål (10 000 kronor), komplettering av drivmedelsanläggning (27 000 kronor) samt tjänstebostad för militärmeteorolog av 1. graden (35 000 kronor).

För egen del har *departementschefen* funnit det av flygförvaltningen beräknade beloppet av 1 260 000 kronor för de fortsatta flygfältsarbetena böra beräknas för nästa budgetår, då det syntes erforderligt att nu verkställa jämväl utbyggnaden av bansträckningen ost-väst till 1 500 meters längd med hänsyn till bland annat den nya flygplanstyp, som torde komma att tillföras flottiljen. Departementschefen har därjämte funnit sig böra tillstyrka, att medel beräknas för målanordningar, komplettering av drivmedelsanläggning samt tjänstebostad i enlighet med flygförvaltningens förslag. Härtill komma kostnaderna för administration m. m., vilka beräknats till 80 000 kronor. Sammanlagt har departementschefen sålunda för Jämtlands flygflottilj räknat med ett medelsbehov för de tillstyrkta byggnadsarbetenas utförande av i runt tal 1 410 000 kronor.

Liksom när det gäller andra flottiljer har departementschefen avstyrkt beräknande av medel för uppförande av gymnastikbyggnad och i samband härmed har även förslaget om anordnande av inomhusskjutbana, vilken avsågs skola förläggas i denna byggnads källare, avstyrkts.

Krigsflygskolan (Ljungbyhed). Följande byggnadsarbeten ha av *flygförvaltningen* föreslagits komma till utförande under nästa budgetår, nämligen utökning av förläggningsutrymme för manskap (100 000 kronor), gymnastikbyggnad (180 000 kronor), avloppsreningsverk (65 000 kronor) samt komplettering av drivmedelsanläggning (35 000 kronor).

Departementschefen har beträffande flygförvaltningens förslag rörande byggnadsarbeten vid krigsflygskolan för egen del anfört följande.

På i det föregående anförda skäl kan jag ej heller beträffande krigsflygskolan föreslå, att medel beräknas för ny gymnastikbyggnad. Vid flottiljen kvarstående brist på förläggningsutrymme för furirer torde tills vidare böra täckas genom att för furirförläggning ianspråktaga övriga till förfogande stående manskapsutrymmen. Med hänsyn till de hygieniska olägenheter, som enligt vad flygförvaltningen anfört äro förenade med nuvarande anordningar för avloppsvattnets avledande vid krigsflygskolan, biträder jag ämbetsverkets förslag avseende anläggande för en kostnad av 65 000 kronor av nytt reningsverk, varvid jämväl kan förutsättas en betydande minskning av de årliga kostnaderna för renhållningen vid skolan. Vidare beräknar jag även vid denna flottilj av flygförvaltningen föreslaget belopp, 35 000 kronor, för komplettering av drivmedelsanläggningar, varigenom kostnaderna i sin helhet för nästa budgetår uppgå till (65 000 + 35 000 + 6 000 =) 106 000 kronor inklusive administration.

Västgöta flygflottilj (Karlsborg). Flygförvaltningen har för nästa budgetår beträffande Västgöta flygflottilj föreslagit dräneringsarbeten å flygfältet (35 000 kronor), utökning av tygverkstad (35 000 kronor) och anordningar för rörliga skjutmål (10 000 kronor). För administration har beräknats ett belopp av 5 000 kronor.

Departementschefen har funnit sig böra tillstyrka de av flygförvaltningen föreslagna arbetena. Utökningen av tygverkstaden har därvid ansetts böra komma till utförande, om läget å arbetsmarknaden samt tillgången på materialier det medgiver. Sammanlagda medelsbehovet för byggnadsarbeten m. m. vid Västgöta flygflottilj för nästa budgetår har sålunda beräknats till 85 000 kronor.

Skaraborgs flygflottilj (Såtenäs). För Skaraborgs flygflottilj har flygförvaltningen för nästa budgetår föreslagit utökning av vattenreningsverket (90 000 kronor), uppförande av tjänstebostäder (594 000 kronor) samt anläggande av anordningar för rörliga skjutmål (10 000 kronor).

Beträffande behovet av utökning av vattenreningsverk har flygförvaltningen lämnat en utförlig redogörelse, som intagits i propositionen och av vilken inhämtas, bland annat, att det nuvarande vattenverket lämnar vatten, som innehåller en betydande mängd slam, och att verket för den skull snarast bör utökas med en flockningsanläggning, varigenom vattnets bakteriehalt kan nedsättas så mycket, att den kommer att sakna betydelse.

Departementschefen har beträffande flygförvaltningens förslag till byggnadsarbeten m. m. vid denna flygflottilj för egen del anfört i huvudsak följande.

Med hänsyn till vad flygförvaltningen anfört rörande vattenförsörjningen för Skaraborgs flygflottilj syntes det ofrånkomligt, att en ombyggnad av vattenverket komme till stånd. Av i ärendet ingivna handlingar framginge, att förslag till dylik ombyggnad uppgjorts av Aktiebolaget vattenbyggnadsbyrån och beräknats draga en kostnad av 130 000 kronor. Den rörliga årskostnaden hade därvid med hänsyn till stegrade kostnader för kemikalier och elektrisk energi beräknats komma att öka med omkring 2 800 kronor. Enligt från flygförvaltningen inhämtad uppgift påginge för närvarande inom ämbetsverket utredning rörande möjligheten att nedbringa kostnaderna för ombyggnaden. Tills vidare hade flygförvaltningen räknat med ett belopp av 90 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Ehuru kostnadsfrågan sålunda vore i viss mån svävande, ansåge sig departementschefen böra godtaga flygförvaltningens beräkningar och för ändamålet upptaga ett belopp av 90 000 kronor.

För uppförande av tjänstebostäder vid Skaraborgs flygflottilj under femårsperioden 1942/47 hade vid 1944 års riksdag beräknats ett belopp av 968 000 kronor förutom administrationskostnader men inklusive 160 000 kronor för yttre ledningar. Av handlingarna i ärendet framginge, att det av flygförvaltningen uppskattade totala nybyggnadsbehovet utgjordes av 1 lägenhet för militärmeteorolog av 1. graden samt 3 kaptens-, 5 löjtnants-, 6 fanjunkare- och 14 sergeantlägenheter.

För budgetåret 1944/45 beräknade 1944 års riksdag för ändamålet ett belopp av 374 000 kronor (skrivelse nr 322).

Genom beslut den 4 augusti 1944 hade sedermera Kungl. Maj:t bemyndigat flygförvaltningen att intill ett belopp av högst 290 200 kronor gå i författning om uppförande av 6 fanjunkare- och 4 sergeantbostäder vid flottiljen, därvid dock skulle iakttagas att byggnadskostnaderna, räknade efter prisläget den 1 juli 1941, icke finge överstiga 250 200 kronor.

Flygförvaltningens äskande för nästa budgetår — vilket avser uppförande av ett antal officers- och underofficersbostäder samt bostad för militärmeteorolog av 1. graden — har departementschefen godtagit i princip, innebärande att för nästa budgetår medel beräknas för bostadsanskaffning vid Skaraborgs flygflottilj i enlighet med förenämnda program. Departementschefen har emellertid förutsatt, att en omarbetning av ritningarna kommer att ske, varvid samråd med bostadsanskningsnämnden bör äga rum. Med hänsyn bland annat till reducering av våningsytorna syntes kostnaderna kunna nedbringas, varför departementschefen i brist på närmare utredning för nästa budgetår för ändamålet upptog ett belopp av 550 000 kronor. Beloppet, som även innefattade kostnader för yttre ledningar m. m., vore beräknat på grundval av 1941 års prisnivå.

Då departementschefen vidare tillstyrkte medelsanvisning för målanordningar, beräknades i enlighet med det anförda för byggnadsarbeten vid Skaraborgs flygflottilj för nästa budgetår ett belopp av (90 000 + 550 000 + 10 000 + 39 000 =) 689 000 kronor inklusive kostnader för administration och oförutsett.

Svea flygflottilj (Barkarby). För denna flottilj har *flygförvaltningen* för nästa budgetår föreslagit uppförande av hangar för flygvapnets huvudstation och till Stockholm förlagda eskaderstaber m. m. (450 000 kronor), ny gymnastikbyggnad samt ändring av befintlig gymnastiksal till fritidsbyggnad (200 000 kronor), tjänstebostad för meteorolog av 1. graden (37 000 kronor), utökning av reningsverk för avloppsvatten (70 000 kronor), anordningar för rörliga skjutmål (10 000 kronor) samt komplettering av drivmedelsanläggningen (37 000 kronor). Härtill komma kostnader för administration m. m.

Departementschefen har funnit behovet av ytterligare hangarutrymme för de flygplan, som huvudsakligen användas av vid vissa staber m. m. tjänstgörande personal, styrkt och har därför i enlighet med flygförvaltningens förslag beräknat ett belopp av 450 000 kronor för ändamålet. Liksom vid övriga flottiljer har departementschefen även vid denna flottilj beräknat medel för bostad för militärmeteorolog, målanordningar samt komplettering av drivmedelsanläggning. I övrigt har departementschefen funnit sig icke kunna nu förorda bifall till de av flygförvaltningen framställda äskandena. Departementschefen har sålunda för nästa budgetår för byggnadsarbeten vid Svea flygflottilj beräknat ett belopp av tillsammans 566 000 kronor, varav 32 000 kronor avse administrationskostnader m. m.

Göta flygflottilj (Säve). För Göta flygflottilj har flygförvaltningen för nästa budgetår upptagit följande byggnadsarbeten, nämligen anordningar för rörliga skjutmål (10 000 kronor), tjänstebostad för militärmeteorolog av 1. graden (36 000 kronor), utökning av skolbyggnad, furirförläggning, tygverkstad och sjukstuga (tillhoppa 230 000 kronor) samt vidare anläggande av en ny utfartsväg (35 000 kronor) och uppförande av båthus med brygga (10 000 kronor). Härutöver ha äskats medel för administration.

Departementschefen har förordadt, att även vid denna flygflottilj utföras målanordningar samt uppföres bostad för militärmeteorolog. Vidare har det syntts departementschefen erforderligt att anordna båthus med brygga för flottiljens motorbåt, som måste ligga i beredskap för eventuell bärgning av flygplan. Mot flygförvaltningens anslagsberäkningar i dessa hänseenden har departementschefen icke funnit något att erinra.

Däremot har departementschefen funnit ytterligare utredningar angående de övriga anmälda byggnadsbehoven vara erforderliga, innan medel beräknas för dessa ändamål.

Departementschefen har sålunda vid Göta flygflottilj räknat med ett medelsbehov för byggnadsarbeten m. m. för nästa budgetår av tillhoppa 59 000 kronor, varav 3 000 kronor för administrationskostnader m. m.

Södermanlands flygflottilj (Skavsta). Departementschefen har för denna flygflottilj räknat med ett medelsbehov under nästa budgetår av 36 000 kronor, fördelade med 24 000 kronor på drivmedelsanläggningar, 10 000 kronor på skjutmål samt 2 000 kronor för administration m. m., men har däremot ansett böra anstå med beräkning av medel för uppförande av en musikbyggnad, varför kostnaderna av flygförvaltningen beräknats till 40 000 kronor.

Kalmar flygflottilj (Kalmar). Vid denna flygflottilj räknar departementschefen med ett medelsbehov för nästa budgetår av 65 000 kronor för förbättring av dräneringsförhållandena å flygfältet, vilken förbättring befunnits erforderlig ur flygsäkerhetssynpunkt, samt för anläggande av en pumpstation i anslutning till dräneringsarbetet och slutligen även för anordnande av rörliga skjutmål. I beloppet av 65 000 kronor ingå kostnaderna för administration och oförutsedda utgifter. Efter det dräneringsarbetena utförts, beräknar flygförvaltningen också medel bliva erforderliga för anordnande av uppställningsplatser av betong för förstärkning av marken framför två hangarer. Departementschefen har dock ansett, att medel för detta ändamål böra beräknas först sedan resultatet av dräneringsarbetena kan bedömas.

Hälsinge flygflottilj (Östansjö). Av flygförvaltningen för nästa budgetår för denna flygflottilj föreslagna byggnadsarbeten utgöras av förläggningsbyggnad för kadetter och aspiranter (65 000 kronor), gymnastikbyggnad och bastuavdelning (320 000 kronor), flygplanförråd (100 000 kronor), inomhusskjutbana (35 000 kronor), idrottsplats (60 000 kronor), anordningar för rörliga

skjutmål (10 000 kronor) samt bostad för militärmeteorolog av 1. graden (35 000 kronor).

De av flygförvaltningen framlagda förslagen har *departementschefen* nu funnit sig beredd tillstyrka endast såvitt angår målanordningar samt uppförande av tjänstebostad för militärmeteorolog, och kostnaderna för dessa arbeten hava av departementschefen beräknats till 47 500 kronor, varav 2 500 kronor beräknats för administrations- m. fl. kostnader.

Skånska flygflottiljen, Bråvalla, Hallands, Upplands och Blekinge flygflottiljer. För Skånska flygflottiljen samt för Bråvalla, Hallands, Upplands och Blekinge flygflottiljer har *flygförvaltningen* för nästa budgetår föreslagit byggnadsarbeten m. m. till en beräknad sammanlagd kostnad av 2 018 000 kronor, varav för var och en av flottiljerna ett belopp av 10 000 kronor förutom administrationskostnader för anordningar för skjutning mot rörliga mål på marken. Motivet härför har berörts i annat sammanhang. Beträffande motiveringen till flygförvaltningens övriga äskanden torde få hänvisas till handlingarna.

Departementschefen har tillstyrkt jämväl vid nu nämnda flygflottiljer anordnande av rörliga skjutmål och har för ändamålet för nästa budgetår per flottilj beräknat ett belopp av 10 500 kronor, inklusive administrationskostnader m. m. Flygförvaltningens övriga berörda äskanden har departementschefen funnit sig för närvarande icke kunna biträda.

Flygkadettskolan (Gamla Uppsala). Ett av flygförvaltningen framlagt förslag om att med anlitan av uppkomna besparingar å för Upplands flygflottilj och flygkadettskolan beräknade gemensamma anslag måtte få uppföras två flygelbyggnader till kanslihuset har departementschefen funnit sig icke kunna tillstyrka, då behovet av de föreslagna nybyggnaderna icke ansetts tillfredsställande styrkt genom det framlagda förslaget.

Norrbottens flygbaskår (Kallax). *Flygförvaltningen* har för Norrbottens flygbaskår för nästa budgetår upptagit 115 000 kronor för skyddsplantering samt 65 000 kronor för vissa skjutbaneanläggningar, nämligen skjutgård med in-skjutningsbana för flygplanskulsprutor samt komplettering av befintlig handvapenskjutbana med anordningar för rörliga skjutmål.

I särskild skrivelse den 4 december 1944 har flygförvaltningen sedermera anmält att, sedan riksdagen (skrivelse 1941:57) å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisat ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor för etablissemang för basorganisation i Övre Norrland, Kungl. Maj:t genom beslut den 26 september 1941 ställt ett belopp av 63 600 kronor till ämbetsverkets förfogande för anordnande vid Norrbottens flygbaskår av in-skjutningsbana och skjutgård för flygplanskulsprutor. I skrivelse till flygförvaltningen den 22 september 1941 hade emellertid chefen för flygstaben bland annat anmält, att vid Norrbottens flygbaskår behov av skjutbana för utbildning med eldhandvapen föreläge, varför en provisorisk handvapenskjutbana snarast borde anordnas. Då det varit mycket angeläget att iordningställa en

sådan bana, hade flygförvaltningen beslutat uppdraga åt chefen för flygbaskåren att låta i egen regi utföra densamma för de medel, vilka genom Kungl. Maj:ts ovannämnda beslut ställts till flygförvaltningens förfogande. Genom förbiseende hade emellertid den ändrade dispositionen av de anvisade medlen tidigare icke anmälts för Kungl. Maj:t.

Riksräkenskapsverket har i infordrat utlåtande, med hänsyn bland annat till att en handvapenskjutbana förr eller senare måste iordningställas för flygbaskåren, förordat, att Kungl. Maj:t måtte låta vid den anmälda oriktiga medelsanvändningen bero.

Departementschefen har anfört följande.

Den ifrågasatta skyddsplanteringen har, såsom av propositionen 1944: 281 (s. 190) framgår, hänförts till investeringsreserven för innevarande budgetår. Jag är icke beredd att i detta sammanhang beräkna medel för ändamålet från förevarande kvotanslag. Vad skjutbaneanläggningarna beträffar får visserligen den enligt flygförvaltningens medgivande utförda handvapenskjutbanan anses erforderlig för flygbaskåren. Dock finner jag det anmärkningsvärt, att flygförvaltningen disponerat av Kungl. Maj:t anvisade medel för annat ändamål än som i Kungl. Maj:ts beslut föreskrivits. Då emellertid den föreslagna skjutgården med inskjutningsbana för flygplanskulsprutor synes vara nödvändig för bedrivande av en effektiv skjututbildning, ser jag mig nödsakad föreslå, att medel nu ånyo beräknas för sagda ändamål. Samtidigt upptager jag medel för anordningar för rörliga skjutmål. Med utgångspunkt från flygförvaltningens kalkyler beräknar jag alltså för här avsedda ändamål, inklusive kostnader för administration m. m., 69 000 kronor.

Centrala flygverkstaden å Malmen jämte försökscentralen. Departementschefen har för nästa budgetår för detta etablissemang beräknat ett medelsbehov av 6 000 kronor för uppförande av ett slangtorn vid verkstaden, i vilket belopp ingå jämväl kostnader för administration m. m.

Centrala flygverkstaden i Västerås. För centrala flygverkstaden i Västerås har *flygförvaltningen* för nästa budgetår föreslagit utökning av yttre avloppsledningar (65 000 kronor) samt uppförande av slangtorn och utrymmen för brandredskapen (25 000 kronor). Därtill komma kostnader för administration.

Utökningen av de yttre avloppsledningarna avser anslutning från verkstadsområdet och Vikängsförläggningen till Västerås stads avloppsnät, vilket arbete enligt flygförvaltningens uppgift är ur sanitär synpunkt synnerligen angeläget. Kostnaderna ha av flygförvaltningen beräknats till 65 000 kronor för centrala flygverkstaden och 11 000 för flygvapnets centrala skolor.

Departementschefen har för egen del rörande dessa byggnadsarbeten anfört följande.

Jag biträder flygförvaltningens förslag rörande anslutning av avloppsledningarna från centrala flygverkstaden i Västerås och från flygvapnets centrala skolor till stadens reningsanläggningar och beräknar i enlighet med ämbetsverkets förslag kostnaderna för verkstadens vidkommande till 65 000 kronor.

Även vid denna verkstad torde böra uppföras ett slangtorn för torkning av brandslangar, medan däremot medel för anordnande av utrymme för brandberedskap icke nu böra upptagas. Då slangtornet torde kunna uppföras för

en kostnad av högst 6 000 kronor, beräknar jag sålunda för byggnads- och anläggningsarbeten för centrala flygverkstaden i Västerås för nästa budgetår — inberäknat kostnader för administration m. m. — ett belopp av (65 000 + 6 000 + 4 000 =) 75 000 kronor.

Flygvapnets övningsplatser. Under framhållande av att de nuvarande elektriska ytterledningarna vid övningsplatsen i Neder-Kalix vore av provisorisk karaktär och överbelastade har *flygförvaltningen* bland medelsbehoven för nästa budgetår upptagit ett belopp av 25 000 kronor för elektrifieringsarbeten vid nämnda övningsplats.

Departementschefen har biträtt flygförvaltningens förslag och för ändamålet beräknat för nästa budgetår ett belopp av 27 000 kronor, inklusive kostnader för administration m. m.

Flygvapnets underofficers-, signal- och tekniska skolor (Västerås). För anslutning av avloppsledningarna från flygvapnets underofficers-, signal- och tekniska skolors etablissemang i Viksång till Västerås stads avloppssystem har departementschefen i enlighet med förslag av flygförvaltningen för nästa budgetår beräknat ett belopp av 11 000 kronor, i vilket belopp ingå administrationskostnader m. m.

Flygvapnets krigsflygfält. Flygförvaltningen har för nästa budgetår icke beräknat några medel för byggnadsarbeten å krigsflygfälten.

I detta sammanhang har departementschefen emellertid ansett böra för riksdagen anmälas, att, sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 30 juni 1942 medgivit, att flygförvaltningen för forceringsarbeten å visst krigsflygfält finge disponera högst 1 050 000 kronor från vederbörligt förskottsanslag för försvarsväsendet, ämbetsverket i skrivelse den 2 mars 1944 gjort framställning om medel — tillhoppa 1 808 660 kronor, varav 488 000 kronor på grund av övergång till gengasdrift — för täckande av uppkomna merkostnader för ifrågavarande forceringsarbeten.

Sedan statens sakrevision den 15 maj 1944 avgivit utlåtande i ärendet, har Kungl. Maj:t genom brev den 30 juni 1944 medgivit flygförvaltningen att för bestridande av de merkostnader för ifrågavarande forceringsarbeten, som hänförde sig till övergång till gengasdrift, disponera högst 488 000 kronor från vederbörligt förskottsanslag, varjämte Kungl. Maj:t funnit gott bemyndiga flygförvaltningen att för bestridande av ifrågavarande merkostnader i övrigt disponera tillhoppa 1 320 660 kronor av vissa i brevet närmare angivna reservationsanslag, därav 350 000 kronor inom femårsplanens kostnadsram.

SAMMANFATTNING.

Kostnaderna för de i det föregående av departementschefen angivna byggnadsarbetena för flygvapnets räkning hava — med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1941 — beräknats på sätt framgår av följande sammanställning.

	Kronor
Västmanlands flygflottilj	115 000
Roslagens flygflottilj.....	106 000
Östgöta flygflottilj	41 000
Jämtlands flygflottilj	1 410 000
Krigsflygskolan	106 000
Västgöta flygflottilj	85 000
Skaraborgs flygflottilj	689 000
Svea flygflottilj	566 000
Göta flygflottilj	59 000
Skånska flygflottiljen	10 500
Södermanlands flygflottilj	36 000
Kalmar flygflottilj	65 000
Bråvalla flygflottilj	10 500
Hallands flygflottilj	10 500
Hälsinge flygflottilj	47 500
Upplands flygflottilj.....	10 500
Blekinge flygflottilj	10 500
Norrbottnens flygbaskår	69 000
Centrala flygverkstaden å Malmen jämte försökscentral	6 000
Centrala flygverkstaden i Västerås	75 000
Flygvapnets övningsplatser.....	27 000
Flygvapnets underofficers-, signal- och tekniska skolor	11 000
Summa	3 566 000

De sammanlagda byggnadskostnader, som avses att bestridas från förevarande anslag under budgetåret 1945/46, uppskattas sålunda till — enligt prisläget den 1 juli 1941 — 3 566 000 kronor.

Departementschefen har i enlighet med principerna för anslagstilldelningen för byggnadsändamål förordat, att ett belopp av 34 0000 000 kronor anvisas för budgetåret 1945/46 med rätt för Kungl. Maj:t att enligt förut angivna grunder medgiva anslaget överskridande inom ramen av ett belopp av 119 085 000 kronor.

Under punkten 1 har utskottet tillstyrkt departementschefens förslag, att femårsplanens kostnadsram för vissa byggnadsarbeten m. m. vid flygvapnet med hänsyn till de beräknade kostnaderna för Södertörns flygflottilj nu bestämmas till 166 270 000 kronor, och att Kungl. Maj:t erhåller bemyndigande att enligt tidigare tillämpade grunder överskrida anslaget intill ett belopp av 119 085 000 kronor, d. v. s. vad som återstår av kostnadsramens belopp, sedan därifrån frånräknats vad som för femårsperioden anvisats för byggnader vid flygvapnet, innan systemet med kvotanslag infördes från och med budgetåret 1943/44.

Utskottet.

Utskottet har icke funnit skäl till erinran mot de föreslagna ändrade principerna för motorprovttjänstens organisation, vilka synas komma att medföra

kostnadsminskningar i förhållande till det tidigare avsedda byggnadsprogrammet. Det bör få ankomma på Kungl. Maj:t att i samband med blivande dispositionsbeslut underkasta därmed sammanhängande byggnadsfrågor prövning i vanlig ordning.

Vad angår de av departementschefen angivna byggnadsarbetena, vilka ansetts böra komma till stånd under nästa budgetår och för vilka — enligt prisläget den 1 juli 1941 — kostnaderna beräknats till 3 566 000 kronor, har utskottet icke funnit anledning till någon erinran.

Utöver de av departementschefen förordade byggnadsarbetena har i motionerna I: 116 och II: 221 yrkats, att byggnader för furirförläggningar måtte uppföras vid krigsflygskolan och Göta flygflottilj och att för dessa byggnader måtte beräknas 100 000 kronor respektive 30 000 kronor. I likhet med departementschefen, som jämväl prövat dessa av flygförvaltningen anmälda byggnadsbehov, har utskottet funnit att med utförandet av ifrågavarande byggnadsarbeten bör anstå tills vidare. Utskottet avstyrker alltså motionerna, men förutsätter att frågan om ifrågavarande förläggningars ordnande kommer att upptagas till ny prövning vid framläggande av förslag till byggnadsarbeten för budgetåret 1946/47.

Under hänvisning i tillämpliga delar till vad utskottet anfört under punkten 1 får utskottet hemställa,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 116 och II: 221,

a) till *Vissa byggnadsarbeten m. m.* för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av 34 000 000 kronor;

b) medgiva, att i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1945 angivna byggnadsarbeten må komma till utförande med anlåtande av berörda anslag, i den mån kostnaderna icke kunna bestridas från av riksdagen tidigare anvisade anslag till inom försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten m. m.;

c) medgiva, att anslaget för budgetåret 1945/46 må överstridas — förutom med belopp, som erfordras för bestridande av prisstegring i förhållande till prisnivån den 1 juli 1941 — inom ramen av ett för budgetåren 1943/47 för byggnadsföretag m. m. för flygvapnet beräknat belopp av 119 085 000 kronor.

7:o) **Prisstegringar å byggnadsarbeten m. m.** Under hänvisning till vad utskottet under punkten 2 i detta utlåtande anfört får utskottet, med tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts förslag (punkt 7, s. 113) hemställa,

att riksdagen må till *Prisstegringar å byggnadsarbeten m. m.* för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av 6 000 000 kronor.

Försvarets bostadsanskaffningsfond.

8:o) **Anordnande av bostäder.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 8, s. 113—121) att dels till Anordnande av bostäder för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor, med rätt för försvarets bostadsanskaffningsnämnd att, om och i den mån Kungl. Maj:t så prövar erforderligt, planlägga bostadsanskaffning inom ramen för ett belopp av ytterligare 1 000 000 kronor, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att jämväl för budgetåret 1945/46 medgiva försäljning eller upplåtelse med tomträtt och i samband därmed beläning av de fastigheter, som förvaltas av försvarets bostadsanskaffningsnämnd, enligt i propositionen 1944:175 angivna grunder.

Sedermåra har Kungl. Maj:t i propositionen nr 140, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 16 februari 1945 — med ändring därutinnan av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under kapitalbudgeten, bilaga 2, punkten 8 gjorda hemställan — föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att intill utgången av budgetåret 1945/46, i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen i sistberörda statsrådsprotokoll anförts, medgiva *dels* försäljning eller upplåtelse med tomträtt och i samband därmed beläning av de fastigheter, som förvaltas av försvarets bostadsanskaffningsnämnd, *dels ock* utlämnande av fyllnadslån för uppförande av för försvarets personal avsedda bostadsbyggnader.

Av statsverkspropositionen inhämtas i huvudsak följande.

Efter i propositionen 1943:70 framlagt förslag beslöt 1943 års riksdag (skrivelse nr 129), att de med bostadsanskaffning för personal vid försvaret sammanhängande frågorna ävensom förvaltningen av de bostadsfastigheter, som uppföras genom statens försorg skola handhavas av ett särskilt organ, försvarets bostadsanskaffningsnämnd.

Riktlinjerna för nämndens arbete finnas angivna i en av Kungl. Maj:t för nämnden den 7 maj 1943 (nr 230) fastställd instruktion.

För uppförande av bostäder i nämndens regi har hittills tillhoppa 5 660 500 kronor ställts till förfogande. I fråga om sättet för kostnadernas bestridande har en närmare redogörelse lämnats till statsrådsprotokollet, och får utskottet här hänvisa till denna.

I skrivelse den 5 september 1944 har *bostadsanskaffningsnämnden* framlagt sina medelsäskanden för budgetåret 1945/46 och därvid åberopat en av nämnden den 30 juni 1943 överlämnad redogörelse för den beräknade ökningen av försvarets bostadsbehov under åren 1944/47. I anslutning till sistnämnda skrivelse har nämnden beräknat byggnadsarbeten i Karlsborg, Vaxholm-Rindö, Fårösund och Sätenäs för en sammanlagd kostnad av 1 489 000 kronor. Därjämte hade bostadsbehov anmälts av vederbörliga myndigheter

jämväl vid flygvapnets centrala verkstäder, centrala skolor och centralförråd samt vid vissa flygflottiljer ävensom för kvinnlig köks- och marketenteri-personal vid Svea livgardes nya kasernetablissemment vid Sörentorp på Järvafältet och vid ridskolan å Strömsholm. Förslag hade också framkommit om att nämnden på ett par orter, där bostadsbrist rådde, skulle inköpa vissa fastigheter som efter ombyggnad skulle kunna upplåtas till bostäder för försvarets personal.

Beträffande vissa orter, där en mera betydande brist på enkelrum föreläge, har nämnden i sin skrivelse ifrågasatt, huruvida det icke skulle kunna vara lämpligt att uppföra en hotellbyggnad samt att, såsom skett i Sätenäs, utarrendera byggnaden till någon, som vore villig att där driva hotellrörelse.

Med hänsyn till de anmälda men ännu icke närmare utredda behoven samt till att ytterligare behov kunde beräknas bliva anmälda hade bostadsanskaffningsnämnden funnit ovannämnda belopp å 1 489 000 kronor icke komma att förslå för att täcka bostadsbehovet under budgetåret 1945/46. Approximativt uppskattade bostadsanskaffningsnämnden medelsbehovet för bostadsanskaffning under budgetåret 1945/46 till 3 000 000 kronor.

Sedermera har bostadsanskaffningsnämnden i skrivelse den 26 oktober återkommit till frågan om ombyggnad av äldre fastigheter och därjämte på anförda skäl hemställt, att det av 1944 års riksdag för budgetåret 1944/45 lämnade bemyndigandet att i huvudsaklig överensstämmelse med ett i propositionen nr 1944: 175 framlagt och av riksdagen godkänt förslag försälja eller upplåta med tomträtt och i samband därmed att belåna fastigheter, som förvaltas av bostadsanskaffningsnämnden, måtte utsträckas att gälla jämväl för budgetåret 1945/46.

Departementschefen har för egen del i ärendet anfört i huvudsak följande.

Då möjligheterna att på annan väg än genom bostadsproduktion i statlig regi anskaffa bostäder svårligen kunna långt i förväg överblickas, är det — såsom jämväl av bostadsanskaffningsnämndens föreliggande utredning framgår — vanskligt att för nästa budgetår beräkna behovet av anslag för den statliga bostadsproduktionen för försvarets räkning. Av samma skäl är det icke möjligt att redan nu taga slutlig ställning till bostadsanskaffningsnämndens förslag om uppförande av bostäder å vissa angivna orter. Sålunda synes det bland annat tveksamt om ett så stort antal tvårumslägenheter som det av nämnden angivna bör uppföras i Vaxholm, på Rindö och i Fårösund. Att emellertid fortfarande ett ej obetydligt behov av nya bostäder föreligger synes vara uppenbart. I likhet med nämnden anser jag mig även böra räkna med en medelsreserv för avhjälpande av den ytterligare bostadsbrist, som efter avslutade utredningar kan visa sig föreligga på andra än de i det föregående berörda platserna. Ehuru jag finner det tveksamt, om ett så högt belopp som 3 000 000 kronor skall bliva erforderligt för uppförande av nya bostäder, har jag intet att erinra mot att bostadsanskaffningsnämnden bemyndigas planlägga en bostadsanskaffning inom nämnda kostnadsram, därest detta vid den fortsatta utredningen skulle befinnas lämpligt. Medelsbehovet för nästa budgetår synes emellertid kunna begränsas till 2 000 000 kronor, varvid jag förutsätter att på sätt hittills skett en noggrann behovsprövning — med beaktande av de av riksdagen angivna riktlinjerna för bostadsanskaffningsnämndens verksamhet — äger rum hos Kungl. Maj:t i samband med varje särskild medelsframställning från nämndens sida.

Nämnden har enligt det föregående framkastat tanken, att nämnden på ett par orter, där bostadsbrist råder, skulle inköpa äldre fastigheter för omändring till personalbostäder. Ehuru jag finner tveksamt, om någon nämnvärd ökning av bostadstillgången skall kunna vinnas på detta sätt, har jag intet att erinra mot att möjligheterna att på denna väg tillgodose en del av bostadsbehovet på lämpliga orter närmare undersökas. Därvid kan även, såsom nämnden framhållit, ifrågakomma ombyggnad av äldre kronan tillhöriga byggnader. Jämväl det av nämnden framlagda förslaget att på ort, där en mera betydande brist på enkelrum föreligger, skulle uppföras en hotellbyggnad, vilken skall kunna utarrenderas till någon, som är villig att där driva hotellrörelse, synes mig beaktansvärt; vid byggnadens planläggning bör dock, med hänsyn till eventuell framtida försäljning, eftersträvas att byggnaden utan större kostnader kan ändras till bostadshus. Om genom här berörda åtgärder bostadsbehovet finnes kunna tillgodoses på ekonomiskt och i andra hänseenden godtagbart sätt, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att, därest riksdagen icke har något att däremot erinra, taga förevarande anslag — eller motsvarande äldre anslag — i anspråk för sådana ändamål.

Med hänsyn till vad bostadsanskaffningsnämnden anfört synes det Kungl. Maj:t givna bemyndigandet att medgiva försäljning och upplåtelse med tomt-rätt av fastigheter, som förvaltas av nämnden, böra givas fortsatt giltighet.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att de av 1943 års riksdag givna bemyndigandena att för uppförande av bostäder anlita de för budgetåret 1943/44 anvisade investeringsanslagen till vissa byggnadsarbeten m. m. ännu icke helt utnyttjats. I likhet med vad som hittills gällt synas dessa bemyndiganden böra i första hand utnyttjas vid meddelande av beslut om ytterligare bostadsanskaffning. Spörsmålet om anvisande av anslag å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår för täckande av belopp, som Kungl. Maj:t i enlighet härmed ställer till förfogande från berörda investeringsanslag, torde få upptagas till behandling i annat sammanhang. Jag vill emellertid redan nu framhålla, att täckning icke synes böra ske med avseende å det belopp av 120 000 kronor, som anvisats för istandsättning och modernisering av vissa bostadslägenheter å Revingehed. Dessa lägenheter synas åtminstone för närvarande böra betraktas såsom tjänstebostäder i egentlig mening, varför kostnaderna för desamma böra inräknas i den för byggnadsarbeten m. m. för armén under femårsperioden 1942/47 fastställda kostnadsramen om 140 000 000 kronor.

Av propositionen nr 140 inhämtas, bland annat, följande.

Vid uppdragandet av riktlinjerna för den bostadsanskaffning för försvarets personal, som icke gällde tjänstebostäder och som avsågs skola ske genom försvarets bostadsanskaffningsnämnd, förutsattes, att man skulle eftersträva att till enskild ägo överföra färdigställda bostadsfastigheter i den mån detta ur statens synpunkt funnes ändamålsenligt. I syfte att snabbt kunna meddela beslut om försäljning vid lämplig tidpunkt begärde och erhöll Kungl. Maj:t (propositionen nr 175) av 1944 års riksdag bemyndigande att efter prövning i varje särskilt fall medgiva dylik försäljning. För underlättande av finansieringen av ifrågakommande överlåtelser erhöll Kungl. Maj:t jämväl bemyndigande att, i samband med försäljning, vid sidan av eljest till buds stående finansieringsmöjligheter — bottenlån, sekundärlån, tertiärlån och tilläggs-lån — medgiva särskilda mot in-teckningssäkerhet beviljade s. k. fyll-

nadslån till sådan storlek, att den kontanta insatsen från köparens — bostads-sökandens — sida skulle komma att utgöra lägst 3 % av fastighetens saluvärde.

Departementschefen har meddelat, att fråga uppkommit om viss jämkning i hittills beslutade regler för utlämnande av fyllnadslån.

Bostadsnämnden har nämligen i särskild skrivelse framhållit, att planerad försäljning till en av bostadssökande bildad bostadsrättsförening av vissa genom nämndens försorg uppförda bostadsfastigheter icke torde kunna komma till stånd, därest fordran på kontantinsats av angivna storlek upprätthålles. Nämnden har med hänsyn härtill föreslagit, att fyllnadslån må kunna beviljas motsvarande hela det belopp, som förutsatts skola gäldas såsom egen kontant-insats.

Såsom alternativ till detta förslag har nämnden ifrågasatt försäljning till bostadsrättsförening, därvid nämnden skulle inköpa det antal bostadsrätter, som icke kunna försälas till enskilda, och i sin tur uthyra lägenheterna till försvarets personal. Ett tredje alternativ är givetvis, framhåller departementschefen, att förvaltningen av fastigheterna kvarbliver hos nämnden, som driver dem som rena uthyrningsfastigheter. Icke något av sistnämnda båda alternativ tillgodoser enligt departementschefen det huvudsakliga syftet med fastigheternas överlåtande, nämligen önskemålet att undgå en betungande fastighetsförvaltning. Med hänsyn härtill och då anledning fortfarande synes föreligga att i möjligaste mån söka begränsa förvaltningen i statens regi av här avsedda fastigheter, läser, fortsätter departementschefen, den av bostadsanskaffningsnämnden förordade utvägen att medgiva fyllnadslån utöver den gräns som i propositionen 1944: 175 förutsatts böra stå öppen för att underlätta fastighetsöverlåtelser, som finnas ur statens synpunkt ändamålsenliga. Departementschefen har därför ansett sig böra förorda, att riksdagens bemyndigande inhämtas för Kungl. Maj:t att vid här avsedd försäljning efter prövning i varje särskilt fall medgiva belåning av fastighet i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer som närmare angivits i bostadsanskaffningsnämndens framställning. Anmärkas må att ifrågavarande fyllnadslån vid bifall till föreliggande förslag komma att amorteras och förräntas genom inflytande hyror.

Beträffande dessa riktlinjer inhämtas av bostadsanskaffningsnämndens skrivelse i huvudsak följande.

Den kontanta delen av den egna insatsen utgöres av de 5 % av det av statens byggnadslånebyrå fastställda värdet, som icke täckes av primär-, sekundär- och tertiärlån, vilka lån kunna beviljas upp till 95 % av sagda värde. Nämnden föreslår nu, att den del av värdet, som ligger mellan 95 och 97 %, täckes genom ett fyllnadslån (nr 1), som utlämnas till bostadsrättsföreningen mot inteckningssäkerhet. Lånet föreslås skola löpa med 4 % årlig ränta samt återbetalas med fast annuitet, innefattande amortering och ränta, av sådan storlek, att lånet är slutförbetalt efter 15 år. Den del av värdet, som ligger mellan 97 och 100 %, föreslås på motsvarande sätt skola täckas genom ett fyllnadslån (nr 2), som utlämnas till bostadsrättsföreningen mot inteckningssäkerhet. Detta lån föreslås skola löpa med 4½ % årlig ränta och amorteras under 10 år med en tiondel av lånebeloppet årligen. Om dessa fyllnadslån beviljas föreningen, kan föreningen i sin tur utlåna erforderliga belopp till sina medlemmar.

I detta sammanhang har departementschefen anmält ytterligare ett spörsmål avseende bostadsanskaffningsnämndens anskaffning av bostäder för försvarets personal.

I skrivelse 1943: 411 i anledning av propositionen 1943: 287 angående uppförande av bostäder för försvarets personal anförde riksdagen att, enligt vad riksdagen erfarit, inom bostadsanskaffningsnämnden förekommit överväganden rörande det sätt, på vilket byggnadsprogrammet borde ordnas på orter, där de militära intressena dominerade och där bostadsmarknaden vore direkt beroende av de nuvarande militärförläggningarnas kvarblivande. Därvid hade bland annat planer förelegat att i fråga om flerfamiljshus låta ekonomiska föreningar uppföra ifrågakommande byggnader och i fråga om enfamiljshus låta en ekonomisk förening organisera byggena. För att möjliggöra en dylik lösning hade ifrågasatts, att nämnden skulle äga att med anlitande av för bostadsanskaffning avsedda anslag utlämna lån *till bostadssökande* i flerfamiljshus eller till egnahemsspekulanter ävensom att i övrigt vidtaga erforderliga åtgärder med avseende å tomtexploatering och förmedling av primär- och sekundärlån. Riksdagen, som ansåg det få ankomma på Kungl. Maj:t att på framställning av nämnden taga ställning till dessa spörsmål, gav emellertid uttryck åt den uppfattningen att, därest Kungl. Maj:t skulle finna övertygande skäl tala för ett anordnande av bostadsbyggande i enlighet med antydda principer, de av Kungl. Maj:t med avseende å bostadsprogrammets genomförande begärda bemyndigandena skulle anses innefatta möjlighet att träffa avgörande i ämnet.

Enligt vad som under hand upplysts från bostadsanskaffningsnämnden är det, framhåller departementschefen, icke uteslutet att i ett eller annat fall genom samverkan av enskild och kommunal företagsamhet åstadkomma för tillgodoseende av bostadsbehovet för försvarets personal önskvärd bostadsbebyggelse. Enligt föreliggande planer skulle därvid bebyggelsen genomföras av ekonomiska föreningar. Finansieringen av bebyggelsen har förutsatts skola ordnas genom anlitande av sedvanliga lånemöjligheter — botten-, sekundär-, tertiär- och tillägglån intill 95 % av anskaffningskostnaden — samt genom medverkan av vederbörande kommun, som ställt i utsikt sin medverkan i form av borgen å lån upptaget av den ekonomiska föreningen inom 97—100 % av anskaffningskostnaden. En förutsättning för programmets realiserande vore emellertid, att bostadsanskaffningsnämnden skulle äga att av för bostadsanskaffning avsedda anslag *till föreningen* utlämna lån, motsvarande den del av anskaffningskostnaden som låge mellan 95 och 97 %. Lånen ha förutsatts skola lämnas mot säkerhet av inteckning och amorteras på kort tid.

Denna långivning skulle enligt departementschefen uppenbarligen tjäna samma syfte som det i förenämnda riksdagsskrivelse avsedda. Då produktion av bostäder för försvarets behov därigenom skulle stimuleras och det på denna väg i vissa fall torde kunna undvikas, att statsverket behöver i egen regi uppföra bostäder, har departementschefen icke velat motsätta sig, att långivning i särskilda fall sker efter dessa riktlinjer. Formellt täckes en

dylik anordning emellertid icke av riksdagens berörda uttalande, som närmast avsåg lån till den enskilde bostadssökanden. Icke heller kan utlämnande av dylika lån grundas på det förut angivna av 1944 års riksdag givna lånebemyndigandet, som endast har avseende å beviljande av lån i samband med försäljning av redan uppförd fastighet. Bemyndigande för Kungl. Maj:t synes departementschefen därför böra inhämtas av riksdagen att efter prövning av det konkreta fallet medgiva utlämnande jämväl av nu avsedda lån till ekonomisk förening eller annan sökande, som kan godkännas, mot ränta som befinnes skälig. Av det anförda framgår att förslaget innebär en huvudsakligen formell jämkning i utav riksdagen redan lämnat bemyndigande.

Utskottet.

Utskottet har icke något att erinra emot att bostadsanskaffningsnämnden i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag bemyndigas planlägga en bostadsanskaffning för försvarets räkning inom en kostnadsram av 3 000 000 kronor, men finner i likhet med departementschefen medelsbehovet för nästa budgetår böra begränsas till 2 000 000 kronor.

För underlättande av finansieringen av överlåtelser av färdigställda bostadsfastigheter till försvarets personal bemyndigade 1944 års riksdag Kungl. Maj:t att, i samband med försäljning, vid sidan av eljest till buds stående finansieringsmöjligheter medgiva särskilda mot in-teckningssäkerhet beviljade s. k. fyllnadslån till sådan storlek, att den kontanta insatsen från köparens — bostadssökandens — sida skulle komma att utgöra lägst 3 % av fastighetens saluvärde. Det har emellertid nu visat sig, att flertalet bostadssökande icke kunnat prestera erforderlig kontantinsats, varför de sett sig nödsakade att avstå från ifrågavarande bostäder, om icke möjligheter funnes att låna erforderligt belopp. Med anledning härav har Kungl. Maj:t i propositionen nr 140 föreslagit, att fyllnadslån må kunna beviljas motsvarande hela det belopp, som förutsatts skola gäldas såsom egen kontantinsats. På anförda skäl och då den nu föreslagna utvägen synes vara även ur statens synpunkt godtagbar, tillstyrker utskottet den sålunda ifrågasatta jämkningen i de hittills beslutade reglerna för utlämnande av fyllnadslån.

Utskottet har ej heller något att erinra mot den av Kungl. Maj:t föreslagna huvudsakligen formella jämkningen i det av 1943 års riksdag lämnade bemyndigandet rörande långivning vid bostadsbyggande å orter, där de militära intressena dominera och där bostadsmarknaden är direkt beroende av de nuvarande militärförläggningarnas kvarblivande. Utskottet tillstyrker alltså, att här avsedda lån må under angivna villkor kunna utlämnas ej endast, såsom tidigare förutsatts, till enskild bostadssökande utan även till ekonomisk förening eller annan sökande, som kan godkännas.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) till *Anordnande av bostäder* för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor, med rätt för försvarets bostadsanskaffningsnämnd att, om och i den mån Kungl.

Maj:t så prövar erforderligt, planlägga bostadsanskaffning inom ramen för ett belopp av ytterligare 1 000 000 kronor;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att intill utgången av budgetåret 1945/46, i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 16 februari 1945 anförts, medgiva *dels* försäljning eller upplåtelse med tomträtt och i samband därmed belåning av de fastigheter, som förvaltas av försvarets bostadsanskaffningsnämnd, *dels ock* utlämnande av fyllnadslån för uppförande av för försvarets personal avsedda bostadsbyggnader.

Försvarets fabriksfond.

9:o) **Ersättningsanskaffning och förnyelsearbeten. Nyanskaffning av maskiner och utrustning. Diverse byggnadsarbeten.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 9, s. 121—123) att för budgetåret 1945/46 anvisa följande investeringsanslag, nämligen till Ersättningsanskaffning och förnyelsearbeten 750 000 kronor, till Nyanskaffning av maskiner och utrustning 250 000 kronor samt till Diverse byggnadsarbeten 50 000 kronor.

Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1944:75 har riksdagen (skrivelse nr 142) å kapitalbudgeten under försvarets fabriksfond för innevarande budgetår för anskaffning av maskinutrustning m. m. för fabriksverket anvisat följande investeringsanslag, nämligen till Ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten 1 500 000 kronor samt till Nyanskaffning av maskiner och utrustning 250 000 kronor.

I skrivelse den 18 augusti 1944 angående medelsbehoven för nästa budgetår har *försvarets fabriksstyrelse* anfört, att fabriksstyrelsen även för nästkommande budgetår vore i behov av anslag för ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten samt för nyanskaffning av maskiner och utrustning. Vad det förstnämnda anslaget beträffade syntes med hänsyn till de betydande nyanskaffningar av maskiner, vilka successivt ägde rum i samband med pågående stora om- och utbyggnader av fabriksverkets anläggningar, behovet av ersättningsanskaffning av maskiner under budgetåret 1945/46 bliva av mindre omfattning. Anslaget för ändamålet syntes kunna beräknas till 750 000 kronor. För nyanskaffning erfordrades enligt fabriksstyrelsens beräkningar samma belopp som för budgetåret 1944/45 eller 250 000 kronor.

Fabriksstyrelsen har vidare hemställt, att ett mindre investeringsanslag måtte anvisas för ersättningsanskaffning eller nyuppförande av byggnader, som kunde visa sig erforderliga att utan tidsutdräkt utföra, då de kunde vara motiverade av beredskapsskäl, ur arbetsskyddssynpunkt eller ur rent ekonomisk synpunkt och där det kunde vara förenat med betydande svårigheter att avvakta ett riksdagsbeslut. Svårigheter föreläge naturligen att i förväg beräkna ett dylikt anslags storleksordning. För nästa budgetår hade fabriksstyrelsen funnit anslaget böra bestämmas till 150 000 kronor.

För egen del har *departementschefen* anfört följande.

Jag har intet att erinra mot föreliggande förslag till beräkning för nästa budgetår av medel till ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten samt till nyanskaffning av maskiner och utrustning. Vad styrelsen anfört rörande behovet av ett särskilt investeringsanslag för diverse byggnadsarbeten synes i princip godtagbart. Därmed torde främst avses utförande av sådana arbeten, vilka på grund av rörelsens utveckling eller eljest äro behöfliga utan att behovet därav kunnat förutses vid avgivandet av senaste anslagsäskanden. Vad anslaget storlek beträffar torde, i avvaktan på närmare erfarenheter rörande behovet, tills vidare endast ett belopp av 50 000 kronor böra upptagas för ändamålet.

I detta sammanhang torde böra framhållas, att anslagsrubriceringen för försvarets fabriksstyrelses vidkommande icke synes helt tillfredsställande; anslaget till diverse byggnadsarbeten är närmast att betrakta som ett reguljärt dispositionsanslag. Chefen för kommunikationsdepartementet torde senare denna dag komma att beröra detta spörsmål såvitt rör de under nämnda departement lydande affärsdrivande verken. Fabriksstyrelsen bör med ledning av vad som därvid anföres i samband med anslagsäskandena för budgetåret 1946/47 inkomma med förslag till de jämkningar i anslagsgrunderna, som kunna befinnas påkallade för ernående av enhetlighet.

Utskottet.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran, i vad gäller förslagen till beräkning för nästa budgetår av medel för ersättningsanskaffning och förnyelsearbeten samt till nyanskaffning av maskiner och utrustning.

Vidkommande förslaget om anvisande av ett särskilt investeringsanslag för diverse byggnadsarbeten har utskottet funnit sig på de av fabriksstyrelsen och departementschefen anförda skälen böra tillstyrka bifall jämväl till detta förslag, innebärande för nästa budgetår en medelsanvisning för ändamålet av 50 000 kronor. Utskottet finner sig emellertid böra föreslå, att medel från anslaget icke böra få tagas i anspråk annat än efter Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall av uppkommande byggnadsbehov.

Utskottet får alltså hemställa,

att riksdagen må för budgetåret 1945/46 anvisa följande investeringsanslag, nämligen

- 1) till *Ersättningsanskaffning och förnyelsearbeten* 750 000 kronor,
- 2) till *Nyanskaffning av maskiner och utrustning* 250 000 kronor,
- 3) till *Diverse byggnadsarbeten* 50 000 kronor.

10:o) **Båthus för centrala torpedverkstaden.** Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag (punkt 10, s. 123), som avser uppförande av byggnad för vinterförvaring av torpedverkstadens motorbåtar, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Båthus för centrala torpedverkstaden* för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av 30 000 kronor.

11:o) **Uppförande av centrala tvätt- och reparationsanstalter.** **Anskaffning av maskiner och annan utrustning för centrala tvätt- och reparationsanstalter.**

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkterna 11 och 12, s. 123 och 124), vilka äro föranledda av ett av 1944 års riksdag fattat beslut om att den centrala tvätt- och reparationsanstalten i Boden må utbyggas för att anstalten skall kunna utnyttjas jämväl av järnvägsstyrelsen och Aktiebolaget trafikrestauranter, hemställer utskottet,

att riksdagen må för budgetåret 1945/46 anvisa

a) till *Uppförande av centrala tvätt- och reparationsanstalter* ett investeringsanslag av 222 000 kronor;

b) till *Anskaffning av maskiner och annan utrustning för centrala tvätt- och reparationsanstalter* ett investeringsanslag av 40 000 kronor.

Stockholm den 13 april 1945.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Pauli, Lindström, Gränebo, Sven Larsson, Bäcklund, Karl Andersson, Carlström, Emil Petersson, Ragnar Bergh* och *Ivar Persson*; samt

från andra kammaren: herrar *Törnkvist, Skoglund* i Doverstorp, *Eriksson* i Stockholm, *Svensson* i Grönvik, *Ward, Persson* i Falla, *Bergström, Mårtensson, Malmborg* i Skövde, *Lindholm, Onsjö* och *Thapper*.
